

รายงานวิจัย

ความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแวง อำเภอแวง จังหวัด
นราธิวาส

The Success of Collaborative Network Management of the Elderly School in
Waeng Subdistrict, Waeng District, Narathiwat Province

นางสาวนุรฮัยนี มาหามะ	รหัสนักศึกษา	406522032
นางสาวจิตธิภรณ์ สดอปา	รหัสนักศึกษา	406522033
นางสาวซูฟิยะห์ ดอเลาะ	รหัสนักศึกษา	406522034

หัวข้อพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชาวิจัยทางรัฐศาสตร์และกฎหมายมหาชน

หลักสูตรรัฐศาสตร์บัณฑิต สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะล

การอนุมัติ

หัวข้อพิเศษ : ความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแวง
อำเภอแวง จังหวัดนราธิวาส

: The Success of Collaborative Network Management of the
Elderly School in Waeng Subdistrict, Waeng District, Narathiwat
Province

ผู้วิจัย : นางสาวนุรฮัยนี มาหามะ, นางสาวจิตติภรณ์ สดอปา, นางสาวชุพียะห์ ดอเลาะ

หลักสูตร : รัฐศาสตรบัณฑิต

สาขา : การปกครองและกฎหมายมหาชน

คณะ : มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ปีการศึกษา : 2567

อาจารย์ที่ปรึกษาหัวข้อพิเศษ

.....

(อาจารย์คมวิทย์ สุขเสนีย์)

อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาการวิจัยทางรัฐศาสตร์และกฎหมายมหาชนอนุมัติให้รับ
การศึกษาหัวข้อพิเศษเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของการสอบปฏิบัติสำเร็จของรายวิชานี้

.....

(ผศ.ดร.วันฮารงค์ บินอิสริส)

ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุกรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอยะวียง จังหวัดนราธิวาส มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสำเร็จของการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ และ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 19 คน ซึ่งประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง จำนวน 1 คน ประธานโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 1 คน จำนวน 1 คน พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ จำนวน 1 คน นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 13 คน เจ้าหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 1 คน และครูสอนการศึกษานอกระบบ จำนวน 1 คน จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 1) พบว่าความสำเร็จของการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเวียงเกิดขึ้นจากเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การตระหนักถึงความสำคัญของสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ 2) ภาวะผู้นำ และ 3) การสร้างความร่วมมือ ซึ่งจะนำไปสู่ผลสำเร็จของการบริหารจัดการเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ และวัตถุประสงค์ที่ 2) ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1) การตระหนักและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ 2) การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย 3) การสร้างความไว้วางใจระหว่างสมาชิกเครือข่าย และ 4) การสื่อสารที่เปิดกว้างและต่อเนื่อง ซึ่งทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ โรงเรียนผู้สูงอายุ, ผู้สูงอายุ, การบริหารเครือข่าย, ความสำเร็จ

Research Title	: The Success of Collaborative Network Management of the Elderly School in Waeng Subdistrict, Waeng District, Narathiwat Province
Researcher	: Nurainie Mahama, Chitthiphon Stopa, Sufiyah Doloh
Course	: Bachelor of Political Science
Disciplines	: Public Administration and Public Law
Faculty	: Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University
Year	: 2025

Abstract

This research entitled “The Success of Collaborative Network Management of the Elderly School: A Case Study of Waeng Subdistrict Administrative Organization, Waeng District, Narathiwat Province” aimed to: 1) study the success of collaborative network management of the Elderly School, and 2) analyze the components of the collaborative network in the school’s activities. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected through in-depth interviews and focus group discussions with 19 key informants, consisting of the President of Waeng Subdistrict Administrative Organization (1 person), the President of the Elderly School (1 person), a representative of village health volunteers (1 person), a professional nurse (1 person), elderly school students (13 persons), an elderly caregiver (1 person), and a teacher from the Non-Formal Education Center (1 person). Data were then analyzed using content analysis.

The research findings revealed that, regarding the first objective, the success of collaborative network management of the Elderly School in Waeng Subdistrict stemmed from three essential conditions: 1) awareness of the importance of the aging society, 2) leadership, and 3) collaboration, all of which contributed to the successful management of the school’s collaborative network. Concerning the second objective, the results indicated that four components influenced success: 1) awareness and fulfillment of roles and responsibilities, 2) participation from all parties, 3) building trust among network members, and 4) open and continuous communication. These factors enabled the Elderly School to effectively and sustainably drive its activities.

กิตติกรรมประกาศ

หัวข้อพิเศษฉบับนี้สำเร็จลุล่วงสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะกรรมการหัวข้อพิเศษที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข ให้คำแนะนำและติดตามความก้าวหน้าในการทำหัวข้อพิเศษด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีเสมอมา โดยเฉพาะอาจารย์คมวิทย์ สุขเสนีย์ ที่ให้คำแนะนำคำปรึกษา อบรมสั่งสอน ว่ากล่าวตักเตือน ให้ความเมตตา กับ ผู้วิจัยเหนือกว่าครูที่พึงมีให้ต่อศิษย์โดยทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงในการทำวิจัย ในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ อาจารย์คมวิทย์ สุขเสนีย์อาจารย์ประจำรายวิชาการวิจัยทางรัฐศาสตร์และกฎหมายมหาชน ที่ได้ให้ความรู้และคำแนะนำด้วยความเมตตาเสมอมา

ขอขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบไปด้วย นายกองคการบริหารส่วนตำบลแว้ง,ประธานโรงเรียนผู้สูงอายุ,เจ้าหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ,เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลวิชาวชิพชำนาญการพิเศษ, ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลแว้ง ที่ได้เสียสละเวลาในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาวิจัย ทำให้งานวิจัยเรื่องนี้ประสบความสำเร็จลุล่วงไป ด้วยดี

คุณค่าอันพึงมีของรายงานหัวข้อพิเศษฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือ และให้กำลังใจเป็นอย่างดี สุดท้ายขอมอบคุณงามความดีให้กับบุพการี ครอบครัวของ ผู้วิจัย ผู้ซึ่งให้โอกาสและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย เสมอมาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งหัวข้อพิเศษฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	ก
บทที่1 บทนำ	
ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
บทที่2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ทฤษฎีผู้สูงอายุ.....	5
ทฤษฎีโรงเรียนผู้สูงอายุ.....	9
ทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	12
ทฤษฎีเครือข่าย.....	14
ทฤษฎีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ.....	22
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
กรอบแนวคิด.....	26
บทที่3 วิธีดำเนินการวิจัย	
วิธีดำเนินการวิจัย.....	27
ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	27
เครื่องมือที่ใช้และการสร้างเครื่องมือ.....	28
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	28
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	28
บทที่4 ผลการวิจัย.....	29
บทที่5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
สรุป.....	41
อภิปรายผล.....	43
ข้อเสนอแนะ.....	43
บรรณานุกรม.....	45
บุคลากร.....	47

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. แบบสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ.....	50
ภาคผนวก ข. รูปภาพประกอบการดำเนินงาน.....	54
ประวัติผู้วิจัย.....	56

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

สถานการณ์ผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่โลกให้ความสำคัญต่อการจัดสวัสดิการและนโยบายของประชากรผู้สูงอายุ เนื่องจากในหลายประเทศกำลังเข้าสู่ประเทศที่มีประชากรในวัยผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น จากข้อมูลในปีพ.ศ. 2563 จากจำนวนประชากรโลก 7,795 ล้านคน มีผู้สูงอายุจำนวน 1,050 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด โดยประเทศที่มีอัตราผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ญี่ปุ่น ร้อยละ 34 อิตาลี ร้อยละ 30 และโปรตุเกส ฟินแลนด์ และกรีซ ร้อยละ 29 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2564) สำหรับสถานการณ์ประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย ปี พ.ศ.2565 พบว่าผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60ปีขึ้นไปนั้นมีจำนวนทั้งสิ้น 12,116,199 คน คิดเป็นจำนวน ร้อยละ 18.3% จากจำนวนประชากรทั้งประเทศจำนวน 66,165,261 คน (บริการสถิติข้อมูล กรมการปกครอง, 2565) เห็นว่าประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เนื่องจากข้อมูลของ Department of Economic and Social Affairs United Nations (2002) ได้มีการกำหนดว่า ประเทศใดที่มีประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน และมีอัตราเท่ากับหรือมากกว่า ร้อยละ 20 ขึ้นไปถือว่าสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ซึ่งหากไม่มีมาตรการหรือวิธีรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ อาจส่งผลกระทบต่อรัฐบาลประสบปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น การขาดทักษะฝีมือแรงงาน ค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุ การเดินทาง และอาจประสบปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ลดลง (พงษ์มนัส ดือด และคณะ, 2564)

ปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ซึ่งส่งผลให้การดูแลและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นภารกิจสำคัญของสังคมไทย การจัดตั้ง “โรงเรียนผู้สูงอายุ” เป็นหนึ่งในแนวทางที่ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านสุขภาพ ความรู้ ทักษะชีวิต และการมีส่วนร่วมในสังคม จากข้อมูลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2567) พบว่าขณะนี้โรงเรียนผู้สูงอายุกระจายอยู่ทั่วประเทศมากกว่า 2,400 แห่ง โดยมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างเครือข่ายสังคมที่เข้มแข็งในระดับชุมชน นอกจากนี้ยังสนับสนุนการดูแลสุขภาพกายและใจของผู้สูงวัย ควบคู่ไปกับการเพิ่มโอกาสในการแสดงออกและถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตอันทรงคุณค่า (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2567)

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อที่ตามมาในหลายๆ ซึ่งรวมถึงสภาพปัญหาโดยตรงของผู้สูงอายุ จากการสำรวจ ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของผู้สูงอายุส่วนใหญ่พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาสรุปได้ ดังนี้ 1) ความเจ็บป่วย เช่น ผู้สูงอายุ เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง คือ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคข้อเข่าเสื่อม โรคระบบกล้ามเนื้อ โรคสมองเสื่อม โรคหัวใจ โรคเก๊าท์โรคมะเร็ง รวมถึงโรคที่เกิดจากภาวะแทรกซ้อนของโรคเรื้อรัง เช่น ต้อกระจก ซาตามปลายมือปลายเท้า 2) ความรู้สึกลดคุณค่าใน

ตนเองลดลง โดดเดี่ยวหดหู่ ซึมเศร้าและมีปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งส่วนหนึ่งอาจจะมาจากความเจ็บป่วยทางกาย ส่งผลทำให้จิตใจป่วยไปด้วย รวมถึงสภาพแวดล้อม บริบท สังคม ล้วนมีผลต่อสภาพ จิตใจ 3) ฐานะความเป็นอยู่ ได้แก่ ผู้สูงอายุยากจน ถูกทอดทิ้ง และถูก ยักยอกเงินเลี้ยงชีพ เป็นต้น (กิตติพร เนาว์สุวรรณ, 2562)

จากสาเหตุปัญหาดังกล่าวในเรื่องของผู้สูงอายุที่ส่งผลกระทบต่อทั้งในทางตรงและทางอ้อมทำให้หน่วยงานต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุได้เข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีภารกิจหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุทั้งในด้านการส่งเสริม คุณภาพชีวิต เบี้ยยังชีพ กองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอน ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 13 พ.ศ. 2552 (ประสพโชค ต้นสาโรจน์, 2559)

ในระดับจังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง มีผู้สูงอายุอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า 140,000 คน คิดเป็นร้อยละ 17 ของประชากรทั้งจังหวัด ซึ่งสะท้อนถึงการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เช่นเดียวกับประเทศโดยรวม สำหรับอำเภอแวงน้อยมีผู้สูงอายุประมาณ 6,500 คน หรือเกือบร้อยละ 16 ของประชากรทั้งอำเภอ โดยผู้สูงอายุในพื้นที่มักประสบปัญหาสุขภาพ เช่น โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน และโรคข้อเข่าเสื่อม อีกทั้งยังเผชิญปัญหาด้านสังคม ได้แก่ การอยู่ลำพัง ความเหงา ความรู้สึกไม่มีคุณค่า รวมถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ไม่เพียงพอและการพึ่งพาเบี้ยยังชีพเป็นหลัก หน่วยงานท้องถิ่นและชุมชนได้ร่วมกันหาทางแก้ไข เช่นการจัดกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ การสร้างกองทุนสวัสดิการชุมชน และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งนับเป็นมาตรการสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพื้นที่ (สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา, 2566)

ก่อนจะมาเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลแวง อำเภอแวง จังหวัดนครราชสีมา ในปีพุทธศักราช 2555 เคยเป็นชมรมผู้สูงอายุมาก่อน แต่ในปีพุทธศักราช 2557 โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแวง นางสาวจุฑามณี หะมะได้รับงบประมาณของสำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อไปศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งงาม ทางองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งงาม มีโรงเรียนผู้สูงอายุ ทำให้ได้เห็นสภาพของผู้สูงอายุที่อยู่ในโรงเรียน ผู้สูงอายุมีความสุขกับการทำกิจกรรมต่างๆ ทำให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแวงเกิดแรงบันดาลใจที่จะกลับมาพัฒนาในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลแวง จนกระทั่งในปีพุทธศักราช 2558 กลุ่ม ผู้สูงอายุก็ได้เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุรุ่นที่ 1 อย่างเต็มตัว โดยมีนักเรียนผู้สูงอายุจำนวน 25 คน และทางองค์การบริหารส่วนตำบลแวง โดยได้มีการสอนด้วยการเปิดโอกาสให้นักเรียนผู้สูงอายุที่มีความสนใจในเรื่องไหน แต่ความต้องการในครั้งนี้นักเรียนผู้สูงอายุบางคนไม่เห็นด้วย จนเกิดปัญหาให้นักเรียนผู้สูงอายุลดลง ทางนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแวงได้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้มีการปรับการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรแบบอิสลาม 100 % โดยใช้ระยะเวลา 3 เดือนได้ประสบความสำเร็จและได้รับความชื่นชมจากนักเรียนผู้สูงอายุ จนถึงปัจจุบันตอนนี้เป็นรุ่นที่ 6 มีจำนวนผู้สูงอายุจำนวน 70 คน และเป็นที่ยอมรับของระดับจังหวัด (องค์การบริหารส่วนตำบลแวง, 2537)

ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแวง อำเภอแวง จังหวัดนราธิวาส และศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีต่อเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแวง อำเภอแวง จังหวัดนราธิวาส

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแวง อำเภอแวง จังหวัดนราธิวาส

2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแวง อำเภอแวง จังหวัดนราธิวาส

1.3 คำถามในการวิจัย

1. การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแวง อำเภอแวง จังหวัดนราธิวาส ให้ประสบความสำเร็จมีรูปแบบอย่างไร

2. องค์ประกอบอะไรบ้างที่ทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา 1) ความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ 2) องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ

ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยครั้งนี้ประชากร คือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุและผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีจำนวน 19 คน ดังนี้

1. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแวง	จำนวน 1 คน
2. ประธานโรงเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน 1 คน
3. นักเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน 13 คน
4. ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน	จำนวน 1 คน
5. พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ	จำนวน 1 คน
6. เจ้าหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ	จำนวน 1 คน
7. ครูสอนการศึกษานอกระบบ	จำนวน 1 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้มีพื้นที่ในการวิจัย คือ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแวง อำเภอแวง จังหวัดนราธิวาส

ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแวงกับการวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีต่อเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียน

ผู้สูงอายุตำบลเวียง ทัศนศึกษาพื้นที่ตำบลเวียง อำเภอเวียง จัหวัดนราธิวาส การวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาในการศึกษาตั้ง 4เดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน - เดือนกันยายน พ.ศ.2568

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบรูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลเวียง อำเภอเวียง จัหวัดนราธิวาส ให้ประสบความสำเร็จ
2. ได้ทราบเกี่ยวกับองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือที่ช่วยส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ

1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิงที่เข้าร่วมกิจกรรมในหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเวียง อำเภอเวียง จัหวัดนราธิวาส

โรงเรียนผู้สูงอายุ หมายถึง โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเวียง อำเภอเวียง จัหวัดนราธิวาส เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตการจัดการศึกษาการพัฒนาทักษะ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องสำหรับผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็น

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลเวียง อำเภอเวียง จัหวัดนราธิวาส เป็นแนวคิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้สูงอายุ เนื่องจากปัญหาผู้สูงอายุ เป็นปัญหาหนึ่งของสังคมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามาร่วมรับรู้ ร่วมใช้สติปัญญาและความสามารถในการตัดสินใจ กำหนดวิธีการ และเป้าหมายในการพัฒนาผู้สูงอายุ อันเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วมที่มุ่งเน้นในเรื่องความสมัครใจ การมีอิสระภาพ มีความเสมอภาค มีการรวมพลังอย่างเข้มแข็ง สอดคล้องกับความจำเป็นความต้องการและวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาผู้สูงอายุ

เครือข่าย หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคลในชุมชน บุคคลระหว่างชุมชน กลุ่มกับกลุ่ม ชุมชนกับชุมชน โดยยึดหลักตามขอบเขตพื้นที่ ประเด็นปัญหาและสถานภาพทางสังคม โดยไม่แยกระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต การเรียนรู้และการปฏิบัติเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหนึ่งเดียว

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ 1.ความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเวียง 2.การวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบที่มีต่อเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเวียง อำเภอเวียง จัหวัดนราธิวาส ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ
3. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย
5. แนวคิดปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.2.1 ความหมายผู้สูงอายุ

อาชญญา รัตนอุบล (2559) นิยาม "ผู้สูงอายุ" คือผู้ใหญ่ตอนปลายที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีระดับการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และจิตใจที่เสื่อมโทรมลงทุกด้าน และยังได้อธิบายถึง "พัฒนาการของผู้สูงอายุ" ว่าเป็นสิ่งที่นำเข้ามาใช้อธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายจิตใจ และสังคมของผู้สูงอายุเนื่องจากบุคคลที่อยู่ในช่วงสูงวัยเป็นช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพและลักษณะของบุคคล โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. พัฒนาการด้านร่างกาย คือ ร่างกายของผู้สูงอายุมีการพัฒนาในลักษณะที่ถดถอย หรือเสื่อมโทรม ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงของร่างกายทั้งภายใน ไปจนกระทั่งภายนอก 2. พัฒนาการทางด้านอารมณ์คือ การพัฒนาการอารมณ์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนทางร่างกาย โดยเฉพาะการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของระดับฮอร์โมนภายในร่างกายนอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทาง อารมณ์ของผู้สูงอายุยังเกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางอารมณ์ทางลบมากกว่าทางบวก ได้แก่ความรู้สึกเหงา และความรู้สึกว่าตนเองโดดเดี่ยว 3. พัฒนาการทางด้านสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมมีความแตกต่างกันทางด้านพัฒนาการแบ่งออกเป็นรูปแบบของผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จในชีวิตจะมีพัฒนาการทางสังคมที่ก้าวหน้ามากกว่าผู้สูงอายุที่ล้มเหลวในชีวิต เนื่องจากมีความมั่นใจ และความพึงพอใจในชีวิตตัวเอง ส่งผลให้"มีการมีส่วนร่วม หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในสังคม 4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา คือ พัฒนาการ

ในด้านนี้จะส่งผลมาจากการพัฒนาการทางร่างกายโดยตรง โดยเฉพาะสมอง ทั้งนี้เมื่อสมองของผู้สูงอายุเกิดความเสื่อมโทรม ส่งผลให้เกิดอาการสมองฝ่อ ส่งต่อ ข้อจำกัดในเรื่องความสามารถของการจำและสติปัญญา

ศิริพันธุ์ สาสัจย์ (2551) ได้กล่าวว่า การสูงอายุเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน แม้ว่าการมีอายุสูงขึ้นจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนเช่น ผมหงอก ผิวหนังเหี่ยวย่น ฟันหลุดหมดแล้ว ต้องใส่ฟันปลอม หรือเริ่มมีความจำเสื่อมการเข้าสู่วัยสูงอายุจะแตกต่างกันในแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับสภาพร่างกาย เซาว์ปัญญา ระดับสุขภาพจิต กรรมพันธุ์หรือยีน ทักษะสติของแต่ละบุคคล ความสามารถในการจัดการกับความเครียดและความสามารถในการปรับตัวเข้าสู่วัยสูงอายุ และจากการประชุมสมัชชาโลกผู้สูงอายุที่กรุงเวียนนา เมื่อปี พุทธศักราช 2525 ได้มีมติว่า ผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง หลังจากนั้นประเทศไทยได้ยึดหลักเกณฑ์นี้ในการแบ่งวัยสูงอายุออกจากวัยผู้ใหญ่รวมทั้งใช้เป็นเกณฑ์ในการเกษียณอายุของข้าราชการไทยที่อายุ 60 ปี ต่อมาพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พุทธศักราช 2546 มาตราที่ 3 ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้ คือ ผู้สูงอายุ หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

วิภาพันธ์ ม่วงสกุล (2558) นิยามคำว่า "สูงอายุ" คือ คำที่ใช้เรียกบุคคลที่เข้าสู่วัยชราหรือเป็นบุคคลที่มีอายุมาก ซึ่งหมายถึงว่าเป็นบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เมื่อทำการนับตามวัยตามปฏิทินโดยผู้สูงอายุเป็นคำที่ใช้เรียก บุคคลที่เข้าสู่วัยชราหรือเป็นผู้ที่มีอายุมาก มีลักษณะทางร่างกายที่ปรากฏเห็นได้ชัด ผิวหนังเหี่ยวย่น ผมขาว เป็นต้น นอกจากนี้การนิยามความเป็นผู้สูงอายุยังสามารถนิยามจากเส้นแบ่งช่วงวัย โดยอ้างอิงจากค่านิยามขององค์การอนามัยโลกที่กำหนดถึงความหมายของผู้สูงอายุหมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีหรือมากกว่า เมื่อนับตามวัยสำหรับประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์ที่อายุ 65 ปี

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (2546) ให้ นิยาม ผู้สูงอายุ เป็นวัยบั้นปลายของชีวิต ดังนั้นปัญหาของผู้สูงอายุในทุกด้านโดยเฉพาะด้านสังคม และสาธารณสุขจึงแตกต่างจากคนในวัยอื่น ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก ซึ่งรัฐบาลไทยและทั่วโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ จึงมีความพยายามและมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องให้ทุกคนตระหนัก เข้าใจ และพร้อมดูแลผู้สูงอายุให้ทัดเทียม เช่นเดียวกับการดูแลประชากรในกลุ่มอายุอื่น

ธีระภัทร์ เอกผาชัยสวัสดิ์ (2547) ได้กล่าวว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคล ที่มีชีวิตอยู่ในช่วงวัย สุดท้ายของวงจรชีวิต ซึ่งวงจรชีวิตนั้น เริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่และวัยสูงอายุ ซึ่งวัย สูงอายุนี้เป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจและหน้าที่การงานทางสังคม ซึ่งแต่ละคนจะปรากฏอาการเสื่อมแตกต่างกัน จากการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ได้มีการกำหนดให้ผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเป็นผู้สูงอายุและให้ใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก สำหรับประเทศไทยผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมัก มีคำเรียกต่างกันไป เช่น คนแก่ คนชรา ผู้เฒ่า เป็นต้น

ผู้วิจัยได้สรุปว่า ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นร่างกายที่เสื่อมถอย อารมณ์ที่อ่อนไหวมากขึ้น ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ลดลง และการทำงานของสมองที่ถดถอยลงตามวัย ผู้สูงอายุแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งด้านสุขภาพ ทักษะสติ และ

ความสามารถในการปรับตัว ดังนั้น การดูแลผู้สูงอายุจึงควรให้ความสำคัญทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อให้พวกเขาใช้ชีวิตในวัยปลายอย่างมีคุณภาพและศักดิ์ศรี

2.1.2 การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (2546) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุสามารถแบ่งมิติการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 3 มิติ ดังนี้คือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Changes) ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงความเสื่อมถอยอย่างถดถอยลงทุกระบบในร่างกาย ผิวหนังจะบอบบางลง เหี่ยวยุบ สิวมีมักเกิดจุดต่างขาว หรือตกกระตามตามผิวหนัง เนื่องจากผิวหนัง แห้ง เส้นเลือดฝอยแตกง่าย ทำให้เกิดรอยฟกช้ำตามตัวได้ง่าย การระบายความร้อนไม่ดี ผมนขน เปลี่ยนเป็นสีขามมีจำนวนลดน้อยลง หลอดร่งงาย การเคลื่อนไหวและความคิดเชิงซ้ำ สมองสิ่งการซ้ำ จำเรื่องใหม่ได้น้อยลง ประสาทสัมผัสทั้งห้า เช่น สายตาเสื่อมมองเห็นไม่ชัด หูตึง การรับกลิ่นลดน้อยลง ระบบทางเดินหายใจเสื่อมลง กล้ามเนื้ออ่อนแรง กระดูกเสื่อมไม่แข็งแรงมักหักง่าย บางรายที่ กระดูกหลังเสื่อมมากจะมีลักษณะหลังโก่ง ระบบย่อยอาหาร การขับถ่ายลดลง การรับรู้ของลิ้นลดลงมี ผลให้เบื่ออาหาร ท้องอืดและท้องผูก ระบบหัวใจและหลอดเลือดเสื่อมระบบภูมิคุ้มกันทำงานลดลง ระบบทางเดินหายใจเสื่อมลง ระบบไหลเวียนเลือดน้อยลง ทำให้เลือดข้นมากขึ้น หลอดเลือดแข็งตัวมากขึ้น ทำให้หัวใจสูบฉีดเลือดแรงขึ้น ในขณะที่ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อหัวใจลดลงทำให้เกิดโรค ต่าง ๆ ได้ง่าย อาทิ โรคหัวใจล้มเหลว โรคความดันโลหิตสูง ตับและไตขับถ่ายของเสียออกจากร่างกาย ช้ำ ฮอร์โมน ต่อมาผลิตฮอร์โมนต่าง ๆ เสื่อมไปมีผลให้ปริมาณฮอร์โมนที่สำคัญต่อร่างกายลดลง ก่อให้เกิดโรคหลายโรคตามมา เช่น เบาหวาน โรคไทรอยด์ โรคเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ โรคติดเชื้อ ต่าง ๆ ซึ่งความเสื่อมจะเกิดขึ้นกับบุคคลไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับกรรมพันธุ์ เพศ อาชีพ การดูแลสุขภาพใน แต่ละคน อาหาร สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวผู้สูงอายุ จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่อ่อนแอ ความสามารถในการช่วยเหลือหรือดูแลตนเองก็ลดลงไป ซึ่งเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การเจ็บป่วยของ ผู้สูงอายุทั้งสิ้น

2. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Changes) การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ร่างกายเสื่อมลง บางรายก็ พบกับความสูญเสียบุคคลใกล้ชิดในช่วงนี้ และอีกส่วนมาจากสถานภาพบทบาททางสังคมที่ เปลี่ยนแปลงถูกตัดลดทอนลงเพราะความสูงอายุ หรือการเกษียณอายุ สำหรับการเปลี่ยนแปลงในด้าน นี้ ผู้สูงอายุมักมีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพไปตามความคิดเห็นของตนเอง ซึ่งเกิดจากการรับรู้ในเรื่อง ของอายุ และการยอมรับของสังคม ซึ่งผู้สูงอายุมักรู้สึกว่าตนไม่เป็นที่ต้องการของผู้ที่อ่อนวัยกว่า และ 9 รู้สึกว่าตนเองอ่อนไหวง่าย รู้สึกไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกขี้ขลาด หงุดหงิดง่าย โกรธง่าย หายเร็ว เครียด คิดถึงแต่ตนเอง มีอารมณ์เศร้าบ่อย เบื่อหน่าย ท้อแท้ น้อยใจบ่อย ๆ ซึม แยกตัวออก ตามลำพัง เหงา ร้องไห้ง่าย มักแสดงอาการหวั่นไหวลูกหลานมากขึ้น บางรายมีอาการจิตรุนแรง เช่น หูแว่ว ประสาทหลอน หลงผิด หวาดระแวง สับสนเวลาหรือสถานที่ (เรียกว่า หลง) กลางคืนจะไม่หลับ นอน เดินวุ่นวาย ขับถ่ายเลอะเทอะ มีพฤติกรรมคล้ายทารกและอาการจะรุนแรงขึ้นหากสมองเสื่อม มาก ๆ ส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความจำ ผู้สูงอายุจะมีการเรียนรู้ช้าลง มีความลำบากในเรื่อง ความจำระยะสั้น แต่การ

เรียกกลับความจำระยะยาวยังคงสูงอยู่ ในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้สูงอายุยังมีมาก สุดท้ายในด้านสติปัญญาผู้สูงอายุ ปกติจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านสติปัญญาเสื่อมถอย ลงเพียงเล็กน้อย หรือไม่เปลี่ยนแปลงเลย

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Changes) เมื่อบุคคลเข้าสู่วัยสูงอายุ ภาระหน้าที่และบทบาททางสังคมจะลดลง เนื่องจาก ข้อจำกัดทางร่างกายและการเกษียณอายุตามระบบการทำงาน ทำให้ผู้สูงอายุออกห่างจากสังคมไป เพื่อนฝูงลดจำนวนลง รายได้ลดลง แบบแผนในการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของประเทศจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของครอบครัวจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว เป็นเหตุให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังมากขึ้น ทำให้เกิดความรู้สึก เหงา โดดเดี่ยว อีกทั้งการสูญเสียคู่ครอง เพื่อนฝูง ทำให้ผู้สูงอายุ รู้สึกโดดเดี่ยวยิ่งขึ้น ความรู้สึกซึมเศร้า สิ้นหวัง ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพจิต ผู้สูงอายุจะมีความคิดว่า ตนเองไม่มีประโยชน์ สูญสิ้นคุณค่าเป็นภาระแก่ลูกหลาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เคยพึ่งพาตนเองได้หรือ เป็นที่พึ่งให้แก่ครอบครัว กลับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้รับการช่วยเหลือจนรู้สึกที่ตัวเองเป็นภาระของ สังคม และผู้อื่น ถ้าไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควรจากคนรอบข้างอาจถึงขั้นทำร้ายตนเองได้

ผู้วิจัยได้สรุปว่า ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยร่างกายเสื่อมถอย จิตใจอ่อนไหว และบทบาททางสังคมลดลงส่งผลให้รู้สึกเหงา โดดเดี่ยว ขาดคุณค่า และต้องการการดูแลเอาใจใส่จากคนรอบข้างมากขึ้น

2.1.3 ประเภทของกลุ่มผู้สูงอายุ

แหล่งข้อมูลสถิติแห่งชาติ (2566) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม หลักตามความสามารถในการดำเนินชีวิตดังต่อไปนี้

1. กลุ่มติดเตียง (Bed Bound Elder) กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในในการทำกิจวัตรประจำวันรวมถึง กิจกรรมพื้นฐานต่างๆ ได้เช่น การรับประทานอาหารและการขับถ่ายอยู่ในภาวะหง่อมหรือเปราะบาง (Frai) ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีอาการเจ็บป่วยจนต้องนอนรักษาตัวอยู่บนเตียงตลอดเวลา ทำให้มีโอกาสเสี่ยง ต่ออาการแทรกซ้อนอื่นๆที่จะตามมา เช่น อาการแผลกดทับ อาการข้อเสื่อม และอาการปอดอักเสบ เป็นต้น โอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมีค่อนข้างจำกัดและจำเป็นต้องพึ่งพาผู้ดูแลหรือ บุคคลอื่นค่อนข้างมาก

2. กลุ่มติดบ้าน (Home Bound Elder) เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่พอช่วยเหลือตัวเองได้บางส่วนแต่ยังต้องได้รับความช่วยเหลือจาก ผู้ดูแล เพื่อการทำกิจวัตรประจำวัน และกิจกรรมต่างๆ ไม่สะดวกที่จะออกนอกบ้านเพียงลำพังเพราะมี ปัญหาสุขภาพ มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายทำให้มีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยอิสระ เช่น มีปัญหาเรื่องการเคลื่อนไหวหรือมีภาวะความจำเสื่อม หลงลืม ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ไม่ชอบออกสังคมหรือติดภาระทางบ้าน เช่น ต้องช่วยดูแลลูกหลานหรือสมาชิกครอบครัวคนอื่นๆ จากการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุที่มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางสังคมจะส่งผลดีต่อสุขภาพ โดยรวมในทางตรงกลับกันการถูกปล่อยทิ้งให้โดดเดี่ยวจากสังคมจะส่งผลทางลบต่อทั้งสุขภาพกาย และจิตใจผู้สูงอายุกลุ่มนี้ควรได้รับความรู้ในการดูแลสุขภาพไม่ให้

เสื่อมถอยลงและควรได้รับการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจให้แข็งแรงขึ้น และควรได้รับการส่งเสริมให้ออกไปใช้ชีวิตประจำวันนอกบ้าน ได้มากขึ้น มีผู้สูงอายุจำนวนมากไม่น้อยที่ต้องการออกไปใช้ชีวิตนอกบ้านแต่ติดขัดเรื่องสิ่งแวดล้อมใน พื้นที่สาธารณะไม่เอื้ออำนวย โดยเฉพาะกลุ่มที่ต้องพึ่งพาอุปกรณ์เพื่อการเคลื่อนไหว เช่น วีลแชร์ (Wheelchair) หรือเครื่องพยุงเดิน จะสังเกตเห็นได้ว่าในประเทศที่พัฒนาแล้ว จะให้ความสำคัญกับการออกแบบเมืองไม่ให้มีอุปสรรค (Barrier-Free) พื้นที่สาธารณะจะมีผู้สูงอายุและผู้พิการออกมามีชีวิตประจำวันตามลำพังและใช้บริการระบบขนส่งมวลชนด้วยตนเองมากกว่าเมืองที่ไม่มีเตรียมความพร้อมและเต็มไปด้วยอุปสรรค

3. กลุ่มติดสังคม (Well Elder) กลุ่มนี้สามารถดำเนินชีวิตประจำวันช่วยเหลือตัวเองได้ดีสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมโดยอิสระ โดยไม่ต้องมี ผู้ดูแล มีสุขภาพดีหรือเพียงแค่อายุในภาวะเสี่ยงต่อโรค หรือหากมีอาการ ป่วยหรือโรคเรื้อรังก็ยังคงอยู่ในภาวะที่ควบคุมได้

ผู้วิจัยได้สรุปว่า ผู้สูงอายุแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มติดเตียง ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้เลย, กลุ่มติดบ้าน ที่ช่วยเหลือตัวเองได้บางส่วนแต่ยังต้องพึ่งพาผู้อื่น, และ กลุ่มติดสังคม ที่ยังมีสุขภาพดีและใช้ชีวิตได้อย่างอิสระ การดูแลควรสอดคล้องกับสภาพร่างกายและความสามารถของแต่ละกลุ่มเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ

2.2.1 ความหมายโรงเรียนผู้สูงอายุ

กรมกิจการผู้สูงอายุประเทศไทย (2564) ได้กล่าวว่า โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตการจัดการศึกษาการพัฒนา ทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่สูงอายุสนใจและมี ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชนโรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่งตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุ ภายในวัด บางแห่งใช้บ้านของผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นสถานที่ดำเนินการการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในระยะแรก อาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกัน แล้วจึง ค่อย ๆ มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุหรืออาจเป็นการขยาย กิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (ศาลาสว่างสุข) ศูนย์สามวัยธนาคารความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถมีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดการกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละ สัปดาห์ให้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปี หรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรม ส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 วัน

กรมกิจการผู้สูงอายุ (2559) อธิบายว่า โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็น

เรื่องให้ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยมีวิทยากรหรือจิตอาสาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ให้ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ ประสบการณ์ที่สะสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้ทรงคุณค่าคู่กับชุมชน ทั้งนี้โรงเรียนผู้สูงอายุดำเนินการภายใต้แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า ผู้สูงอายุมีคุณค่าและมีศักยภาพควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคมและส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ สารการเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน สำหรับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุควรเป็นความรู้ ทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทักษะอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและการสร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุปัจจุบันได้มีโรงเรียนที่ดำเนินการ เป็นโรงเรียนฝึกหัดครูผู้สูงอายุ มี 2 แห่ง คือ โรงเรียนฝึกหัดครูผู้สูงอายุเชียงใหม่ และครูสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ตำบล จังหวัดฉะเชิงเทรา ดังนี้ 1. โรงเรียนฝึกหัดครูผู้สูงอายุเชียงใหม่ ตั้งอยู่ที่วัดน้ำจำ ตำบลร่องวัวแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัด เชียงใหม่ มีกรอบงาน คือ 1) จัดการเรียนรู้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและคนทุกช่วงวัย 2) จัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพผู้สูงอายุและคนทุกช่วงวัย 3) จัดการเรียนรู้ การดูแล คุ้มครองและพิทักษ์ผู้สูงอายุและคนทุกช่วงวัย 4) เป็นศูนย์ภูมิปัญญาผู้สูงอายุและคนทุกช่วงวัย (กอง ส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุกรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559)

กองส่งเสริมศักยภาพ ผู้สูงอายุกรมกิจการผู้สูงอายุ (2559) โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ หมายถึง สถานที่จัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ เจตคติ และทักษะในการดูแลตนเอง ในประเด็นที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เป็นการ พัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนา โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มทางสังคม โดยจัดตั้งขึ้นดำเนินการ และให้บริการสำหรับผู้สูงอายุตามข้อกำหนดของกรมกิจการผู้สูงอายุและผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ ตามเกณฑ์การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประจำปีงบประมาณ พศ. 2560

ผู้วิจัยได้สรุปว่า โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาทักษะและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ผ่านกิจกรรมที่ตอบสนองความสนใจและความต้องการของผู้สูงอายุ โดยจัดขึ้นในสถานที่หลากหลายและมีรูปแบบกิจกรรมแตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ นอกจากการเพิ่มพูนความรู้และทักษะแล้ว โรงเรียนยังเป็นพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ ถ่ายทอดภูมิปัญญา และสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อส่งเสริมคุณค่าและความผูกพันกับชุมชนอย่างยั่งยืน

2.2.2 กรอบแนวคิดโรงเรียนผู้สูงอายุ

กรมกิจการผู้สูงอายุประเทศไทย (2564) โรงเรียนผู้สูงอายุ ดำเนินการภายใต้แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแล

ตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า "ผู้สูงอายุมีคุณค่าและ มีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุสาระการเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต ปัจจุบันเพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มใน ลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน" การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม โดยทุกภาคส่วน "ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง" และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การจัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุข เกิดทักษะในการดูแลตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดี

กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุกรมกิจการผู้สูงอายุ (2559) โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นการนำโรงเรียนมาเป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้เป็นแหล่งในพบปะและพูดคุยของผู้สูงอายุ รวมถึงการเข้ารับการศึกษานอกหลักสูตรต่างๆ สำหรับ สูงวัยที่เกี่ยวข้องกับด้านสุขภาพกาย ด้านโภชนาการ ด้านสิ่งแวดล้อมและการเป็นอยู่ ด้านการออกกำลังกาย และด้านสุขภาพใจ การกลับเข้ามาเรียนรู้ในโรงเรียน จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถบริการกายและบริหารจัดการให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขมากยิ่งขึ้น โรงเรียนผู้สูงอายุจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะ ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรม

จันทนา สารแสง (2561) โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การ พัฒนาทักษะ และการศึกษิตตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องสำหรับผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดย วิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ ผู้สูงอายุจะได้แสดง ศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อช่วยสืบสานภูมิปัญญา ให้คงคุณค่าอยู่คู่กับชุมชน การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่บนหลักการใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชุมชนผู้สูงอายุภายในวัดบางแห่งใช้บ้านหรือผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นสถานที่ดำเนินการการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในระยะแรกอาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกัน แล้วจึง ค่อยมีรูปแบบชัดเจนขึ้นมีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุหรือ อาจเป็นการขยาย กิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้วเช่นศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (ศาลาสร้างสุข) ศูนย์สามวัยธนาคารความดีเป็นต้นโรงเรียนผู้สูงอายุไม่มีรูปแบบและ กิจกรรมตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ความต้องการของผู้สูงอายุการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะ กำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปีหรือเปิดเป็น ช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรมส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 วัน

ผู้วิจัยได้สรุปว่า โรงเรียนผู้สูงอายุมีแนวคิดส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาศักยภาพและทักษะในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ โดยยึดถือว่าคุณค่าและผู้สูงอายุมีคุณค่าและควรได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในสังคมและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง การดำเนินงานเน้นความร่วมมือแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และส่งเสริมการรวมกลุ่มในชุมชนหรือเครือข่าย เพื่อสร้างความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุยังเป็นสถานที่พบปะ พูดคุย เรียนรู้ และถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านกิจกรรมหลากหลายที่เหมาะสมกับความต้องการและบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยมีกิจกรรมประจำสัปดาห์และระยะเวลาเปิดเรียนที่ยืดหยุ่นตามหลักสูตรและความพร้อมของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม

2.3 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

โกวิทย์ พวงงาม (2553) ได้กล่าว การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นแนวคิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้สูงอายุ เนื่องจาก ปัญหาผู้สูงอายุเป็นปัญหาหนึ่งของสังคม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนใน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมใช้สติปัญญาและความสามารถในการตัดสินใจ กำหนดวิธีการ (means) และเป้าหมาย (ends) ในการพัฒนาผู้สูงอายุ อันเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมที่มุ่งเน้นในเรื่อง ความสมัครใจ การมีอิสรภาพ มีความเสมอภาค มีการรวมพลังอย่างเข้มแข็ง สอดคล้องกับความจำเป็น ความต้องการและวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มทางสังคม (social inclusion) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มทางสังคม สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่มีอิทธิพล ต่อการรวมกลุ่มทางสังคม บทบาทในการดำเนินชีวิตและการช่วยเหลือสนับสนุน

Cohen and Uphoff (1981) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชน ไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงรับผลประโยชน์จากการพัฒนา นั้นอย่างเสมอภาค ซึ่งสอดคล้องกับ องค์การสหประชาชาติ (United Nation, 1981) ให้ความหมายเจาะจงถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม เป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขัน และอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองาน พัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจ และหน้าที่ความรับผิดชอบการมีส่วนร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่า สิ่งที่มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มาก ขึ้นอยู่กับว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริงและมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

ผู้วิจัยได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึงการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างเสมอภาค โดยเน้นความสมัคร และการรวมพลังตามความต้องการและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งจะช่วยสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและทำให้ผลการพัฒนาตรงกับความต้องการจริงของคนในชุมชน ทั้งยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลจนถึงกลุ่มใหญ่ในทุกขั้นตอนของการพัฒนาเพื่อให้ได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

2.3.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2552) สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 3 รูปแบบตามแนวคิดของ องค์การสหประชาชาติ ไว้ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นกันเอง (spontaneous participation) เป็นการมีส่วนร่วมโดยอาสาสมัครหรือรวมตัวกันเองขึ้นมา เพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยเป็นการกระทำที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (induced participation) เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบ หรือการสนับสนุนโดยรัฐบาล ซึ่งเป็นรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (CoerNeS panicipation) เป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล ภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้ผลในทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาว และจะมีผลเสียที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

ผู้วิจัยได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนแบ่งเป็น 3 รูปแบบหลัก คือ การร่วมด้วยความสมัครใจจากสมาชิกเอง การร่วมที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และการร่วมที่เกิดจากการบังคับหรือจัดการโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีผลกระทบและประสิทธิผลที่แตกต่างกันในระยะยาว

2.3.3 ปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

Koufman (1949) ปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา แบ่งออกเป็น 4 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ โดยการกำหนดนโยบาย รัฐจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของ วัฒนธรรม ในท้องถิ่น สนับสนุนกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง การสร้างช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ของประชาชนโดยระบบการทำงานของทางราชการ จะต้องเอื้ออำนวย และเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม

2. ปัจจัยด้านประชาชน โดยประชาชนในชุมชนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนา เป็นฝ่ายตัดสินใจ ริเริ่มกิจกรรม และรับผลประโยชน์ เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม หรือเป็นผู้นำท้องถิ่น มีการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานอื่น และได้รับการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

3. ปัจจัยด้านนักพัฒนา โดยนักพัฒนาต้องศึกษาชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน และได้เรียนรู้สภาพแวดล้อมในชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของกระบวนการมีส่วนร่วม ค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ ซึ่งจะเป็นผู้ที่กระตุ้นให้ชาวบ้าน แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในงานพัฒนา รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหา และเป็นผู้สนับสนุนด้านการศึกษา การให้ ข้อมูลข่าวสารวิทยากรใหม่ๆ วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความจริงใจ และมีความผูกพัน กับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเชื่อถือ และศรัทธา ตลอดจนดำเนินงานพัฒนาที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ปัจจัยจึงใจ คือ การได้รับผลประโยชน์จากการได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาและโครงการพัฒนาตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศการศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วม

ร่วมของประชาชน สอดคล้องกับ ประยูร ศรีประสาธน์ (2554) นำเสนอปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มี 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ
2. ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม
3. ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารสื่อมวลชนและสื่อบุคคล ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม มีดังนี้

1. ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์
2. ลักษณะเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้
3. การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร

ผู้วิจัยได้สรุปว่า ปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนคือ การมีนโยบายรัฐที่ส่งเสริมประชาชน การที่ประชาชนมีความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนา นักพัฒนาที่เข้าใจชุมชนและให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง รวมถึงการได้รับผลประโยชน์ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ ปัจจัยส่วนบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และการสื่อสารก็มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย

2.4.1 ความหมายของการสร้างเครือข่าย

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์ (2550) กล่าวถึงเครือข่ายว่าเป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มคนหรือ องค์กร ที่สมัครใจจะแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิเชื่อถือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรม บางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน

อนงค์ นาคะบุตร (2533) ให้ความหมายของเครือข่าย หมายถึงการรวมกลุ่มของ บุคคลในชุมชน บุคคลระหว่างชุมชน กลุ่มกับกลุ่ม ชุมชนกับชุมชน โดยยึดหลักตามขอบเขตพื้นที่ ประเด็นปัญหาและ สถานภาพทางสังคม โดยไม่แยกระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต การเรียนรู้และการปฏิบัติ เนื้อหาและ กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหนึ่งเดียว

นฤมล นิราทร (2543) เสนอว่าเครือข่ายมีความหมายได้หลายลักษณะซึ่งหากมองในเชิงโครงสร้าง เครือข่าย หมายถึง กลุ่มของจุดต่างๆ ซึ่งเชื่อมโยงต่อกันด้วยเส้นโดยจุดต่างๆ คือ บุคคลหรือกลุ่ม ส่วนเส้นที่ เชื่อมนี้คือ ความสัมพันธ์ที่บุคคลหรือกลุ่มต่างๆมีต่อกัน

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2533) ได้อธิบายว่า เครือข่ายสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมด ของคนในสังคมที่กลุ่มบุคคลมีต่อกัน โดยคุณลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นสามารถนำมาใช้อธิบาย พฤติกรรมของบุคคลเหล่านี้ เครือข่ายทางสังคมนี้ประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมด การเรียนรู้ ของบุคคลหรือกลุ่มองค์กรใดก็ตาม ย่อมสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเครือข่ายสังคมรูปแบบต่างๆเช่นความสัมพันธ์

ทางเครือข่ายดี เพื่อน และ ความสัมพันธ์ในฐานะของบุคคลหรือองค์กรที่มีปัญหา มีกิจกรรมที่ปฏิบัติทางสังคมร่วมกันที่จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงได้

ปาน กิมปี (อ้างถึงในรุ่งโรจน์ เพชรบุรณิน, 2546) ได้ให้ความหมายของเครือข่าย คือ เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล จนเกิดการปฏิสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนสิ่งของหรือข้อมูลข่าวสารขึ้น ซึ่งจะมีความกว้างขวางน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์และการเชื่อมโยงของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

สรุป เครือข่ายหมายถึงกลุ่มของคนหรือกลุ่ม หรือองค์กรที่มีความสมัครใจในการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ระหว่างกันหรือลงมือทำกิจกรรมร่วมกันมี ความสัมพันธ์ระหว่างกันในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและอื่นๆ โดยมีการจัดรูปแบบการจัดการให้เป็นกลไกขับเคลื่อนเชื่อมโยงกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมกัน และเห็นความตระหนักร่วมกันในเป้าหมายและแผนงานที่จะทำ

2.4.2 ความสำคัญของเครือข่าย

จารีรัตน์และคณะ (2544) กล่าวว่าเครือข่ายปราชญ์และชาวบ้านและพหุภาคีภาค อีสานมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจาก

1. ทำให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยน เมื่อมีเวทีแลกเปลี่ยนก็ทำให้เกิดองค์ความรู้ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวคิดด้านวัฒนธรรม
2. เครือข่ายนี้ ช่วยเพิ่มความเข้มแข็งให้ชุมชน และได้รู้จักสามัคคี
3. เครือข่ายนี้ทำให้เกิดกระบวนการร่วมคิดร่วมทำ และร่วมทุน
4. เครือข่ายนี้ทำให้เกิดการประสานอุดมการณ์ และความคิดของกันและกันให้กว้างจากแคบ ประเพณีของแต่ละท้องถิ่น

องค์ประกอบของเครือข่าย รุ่งโรจน์ เพชรบุรณิน (2546) องค์ประกอบของเครือข่ายมีดังต่อไปนี้

1. สมาชิก เครือข่ายจะต้องเริ่มต้นจากสมาชิก ซึ่งหากเครือข่ายมีสมาชิกมากต้องมีการจัดแบ่งหน้าที่เป็นคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่ในการจัดการ การประสานงาน
2. กรรมการ ผู้ประสานงาน เพื่อให้เกิดการนำเครือข่ายจำเป็นต้องมีผู้ประสานงาน เพื่อให้เกิดการจัดการที่ดีต่อกระบวนการ ที่ทำให้สมาชิกสามารถนำพาเครือข่ายขับเคลื่อนไปด้วยพลังร่วม
3. เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ต้องมีความชัดเจนของเป้าหมายเพราะมีความสำคัญต่อการเข้าร่วมและคงอยู่ของสมาชิก ตลอดจนสามารถตอบสนองความต้องการหรือภารกิจของตนเอง หรือองค์กร
4. กิจกรรมเครือข่ายต้องมีกิจกรรมต่อเนื่องและเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก

ผู้วิจัยได้สรุปว่า ความสำคัญของเครือข่ายคือช่วยสร้างเวทีแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ส่งเสริมความเข้มแข็งและสามัคคีในชุมชน รวมทั้งกระตุ้นการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมทุน เพื่อขยายอุดมการณ์และความคิดเกินขอบเขตท้องถิ่น ส่วนองค์ประกอบสำคัญของเครือข่าย ได้แก่ สมาชิกที่มีบทบาทชัดเจน ผู้ประสานงานที่ดูแลการจัดการ เป้าหมายที่ชัดเจน และกิจกรรมที่ต่อเนื่องและมีมีส่วนร่วมของสมาชิก

2.4.3 เป้าหมายเครือข่าย

อภิญา เวชชัย (อ้างใน นฤมล นิราทร, 2543) ได้กล่าวถึงการสร้างเครือข่ายมีเป้าหมายดังนี้

1. เพื่อขยายวงความสัมพันธ์ให้กว้างขวางขึ้นนำไปสู่การขยายกิจกรรม ขยายความ ช่วยเหลือเกื้อกูล ที่มีต่อกัน ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของแต่ละองค์กร ให้แสดงบทบาททั้ง “ผู้ให้” และ “ผู้รับ” อย่างเหมาะสม

2. เพื่อสร้างขบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันผ่านทาง การ ติดต่อกันโดยตรง ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มต่างๆ ที่เข้าร่วมในเครือข่าย

3. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางวัตถุแก่กัน และยังเป็นการแบ่งปัน ทรัพยากรให้แก่กลุ่ม ที่ด้อยโอกาสกว่า

4. เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารระหว่างองค์กร

5. เพื่อเป็นแหล่งสำหรับการทำงานสนับสนุนต่างๆ เปิดช่องให้สมาชิกเข้าถึงเรื่องนั้นๆ ได้ในทุกแง่มุม เพื่อจะนำไปปฏิบัติเป็นกิจกรรมต่างๆ ของตนเองและยังทำให้เกิดการรวมหมู่ที่มีพลังอิทธิพลมากกว่า องค์กรเดี่ยวอย่างมากมาย

6. เป็นเวทีสำหรับการปฏิบัติงานรวมในพื้นที่

7. เพื่อนำไปสู่การสร้างแหล่งสะสมทุนเพื่อการพึ่งตนเองในด้านต่างๆ ในอนาคต

8. เพื่อเป็นการรวมตัวกันนำประเด็นปัญหาเรื่องเรียนสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือ นำไปสู่การเสนอ หรือผลักดันนโยบายที่เหมาะสมมากกว่าเดิม รูปแบบและประเภทเครือข่าย

ผู้วิจัยได้สรุปว่า เป้าหมายของเครือข่ายคือเพื่อขยายความสัมพันธ์และกิจกรรมร่วมกัน ส่งเสริมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิก รวมถึงแบ่งปันทรัพยากรและข้อมูล สนับสนุนการทำงานร่วมกันในพื้นที่ และสร้างความเข้มแข็งในการรวมตัวผลักดันนโยบายและแก้ไขปัญหา ตลอดจนพัฒนา ศักยภาพและสร้างแหล่งทุนเพื่อการพึ่งพาตนเองในอนาคต

2.4.4 รูปแบบเครือข่าย

รุ่งโรจน์ เพชระฉิน (2546) รูปแบบของเครือข่ายที่พิจารณาจากลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิก และแกนกลางประสานเครือข่ายมี 3 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบรวมศูนย์ จะเป็นเครือข่ายที่องค์กรหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิก มีความร่วมมือ ประสานงานและมีความสัมพันธ์กับกลุ่มแกนกลางสูง ความเป็นเครือข่ายกันระหว่างสมาชิก มีน้อยมากหรือไม่ มีเลย

2. รูปแบบกระจาย เป็นเครือข่ายองค์กรแกนหรือกลุ่มแกนกลางประสาน ตลอดจน สมาชิกมีการ ติดต่อสื่อสาร ประสานงานร่วมมือซึ่งกันและกัน กระจายการประสานงานเชื่อม ประสานสัมพันธ์กัน ในระหว่างสมาชิกด้วยกันและกับกลุ่มแกน ซึ่งกลุ่มแกนจะคอยทำหน้าที่ เอื้ออำนวยความสะดวกต่างๆ ให้แก่ สมาชิก

3. รูปแบบกระจายเชิงซ้อน เป็นเครือข่ายกระจายที่สมาชิกเครือข่าย สามารถติดต่อ ประสานงาน ความร่วมมือซึ่งกันและกัน และขยายการติดต่อไปยังกลุ่มหรือองค์กรอื่นๆ ซึ่งกลุ่มหรือ องค์กรต่างๆ เหล่านั้น เป็นเครือข่ายซึ่งกันและกันมีลักษณะเป็นเครือข่ายเชิงซ้อน โดยกลุ่มแกนหรือองค์กรแกนจะมีผู้ประสานงาน หรือเลขานุการเครือข่ายหลายคน

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (2547) ได้มีการแบ่งประเภท รูปแบบ และลักษณะ ความสัมพันธ์ของ เครือข่ายเพื่อสร้างความเข้าใจและมองเห็นภาพความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กร เครือข่ายต่างๆ ได้ชัดเจน ยิ่งขึ้น จากพัฒนาการของความเป็นเครือข่ายในสังคมไทย จะเห็นได้ว่า มี กระบวนการเกิดขึ้นของเครือข่ายใน ภาคส่วนต่างๆ อย่างมากมาย ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กร การ พัฒนาเอกชน (NGO) และภาคประชาชน รวมทั้งในด้านแนวคิด กิจกรรม มีกระบวนการแบ่ง ประเภทและรูปแบบของเครือข่ายออกเป็นนัยต่างๆ ดังนั้น ประเภทและรูปแบบของเครือข่ายจึงมีความแตกต่างกันไปตามนิยาม และกิจกรรมที่แต่ละกลุ่ม หรือผู้ ที่ใช้กิจกรรมเครือข่ายกำหนดขึ้น โดยในที่นี้จะกล่าวถึงเกณฑ์บางประการในการจัดประเภทและรูปแบบของ เครือข่าย เพื่อให้เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของทุกฝ่าย ดังนี้

1) เครือข่ายเชิงพื้นที่ (area) หมายถึงการรวมตัวของกลุ่มองค์กรเครือข่ายที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้น ในพื้นที่ที่เป็นเป้าหมายนำทางและเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการ ที่ไม่แยกส่วนต่างๆ ออกจากกัน โดยยึดเอา พื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงพื้นที่ นั้น สามารถจัดลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ได้หลายระดับตามพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น อาทิ การแบ่ง เครือข่ายตามระบบการปกครองของ ภาครัฐเช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบลและระดับอำเภอ การแบ่ง พื้นที่ตามความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติเช่น เครือข่ายลุ่มแม่น้ำปิง เครือข่ายอ่าวปัตตานี

2) เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue network) ได้แก่เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการใน ประเด็นกิจกรรมนั้นๆอย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยลักษณะและ โครงสร้างของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมนั้น สามารถแบ่งลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายได้อย่าง มากมาย ตามประเด็นกิจกรรมและความสนใจที่เกิดขึ้นของฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชน โดยไม่ได้ยึดติดกับพื้นที่ดำเนินการ แต่ใช้หลักของกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นตัวกำหนดความเป็นเครือข่ายเช่น เครือข่ายป่าชุมชน เครือข่ายภูมิปัญญาหมู่บ้าน เครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน เครือข่ายผู้สูงอายุและเครือข่ายยา เสพติด ฯลฯ เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมนั้น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากประเด็นปัญหา และความสนใจผู้ทำงาน ในกิจกรรมนั้นๆ แล้วหาแนวร่วมและพัฒนาเครือข่ายขึ้นมา ดังนั้น กิจกรรมความสัมพันธ์ ของเครือข่ายจึง เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของหลายๆฝ่าย ที่ต้องการจะแก้ไขประเด็นปัญหา เหล่านั้นและใช้ความเป็น เครือข่ายนั้นเป็นเครื่องมือในการพัฒนากิจกรรม โดยใช้วิธีที่หลากหลายในการสร้างโอกาสและการแก้ไข ปัญหา รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์แบบพหุภาคี ซึ่งมีข้อสังเกตว่าเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมนี้ จะมีการ ตั้งชื่อเครือข่ายที่มีความหมายของการทำงานในประเด็นนั้นๆ กิจกรรมการทำงานของเครือข่ายเชิงประเด็น กิจกรรมนั้น ส่วนใหญ่จะมีลักษณะการทำงานในแนวราบ เพราะเกิดจากความสนใจในประเด็นปัญหาเดียวกัน

ของปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กร และ เครือข่ายที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาที่เกิดขึ้น ในขณะที่โครงสร้าง ความสัมพันธ์มีทั้งแนวดิ่งและ แนวนราบ โดยจะมีองค์กรแม่ข่ายหรือหน่วยงานหลักที่ทำงานในด้านนั้นๆ เป็นผู้ให้การสนับสนุนการทำงาน ของเครือข่ายย่อยในระดับพื้นที่ ซึ่งแต่ละเครือข่ายที่อยู่ในพื้นที่ต่างก็มีความเป็นอิสระในการดำเนินการกับประเด็นนั้นภายใต้ศักยภาพของตนเอง ดังนั้นกิจกรรมและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น จะมีลักษณะของการมีส่วนร่วมและการพึ่งพาอาศัยกัน

3) เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจและการก่อตัวของ กลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่าย ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชนและภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายต่างๆดังกล่าว มุ่งเน้นการทำงานภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงานหรือโครงสร้างหลักของกลุ่มประโยชน์นั้นๆ ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายประเภทนี้ มีการก่อตัวตามภารกิจของกลุ่มผลประโยชน์ โดยกลุ่มผลประโยชน์อาจให้การสนับสนุนในการจัดตั้งเครือข่าย หรือเข้าไปเสริมสร้างให้เกิดกระบวนการการเรียนรู้ และมีกระบวนการพัฒนาที่สอดคล้องกับภารกิจ กิจกรรมและเป้าหมายของกลุ่ม/หน่วยงานนั้นๆ ถ้าแต่ละฝ่ายเห็นความสำคัญในการรวมพลังเพื่อการแก้ไขปัญหาในภาพรวม ส่วนความสัมพันธ์ของเครือข่ายของ ภาครัฐจะมีโครงสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายอื่นในแนวดิ่ง มีกระบวนการส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งให้กับ เครือข่ายภาคประชาชนหรือภาคส่วนอื่นๆที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งอาจมีการครอบงำในเรื่องของทุน ทรัพยากรและการบริหารจัดการ ส่วนเครือข่ายภาคประชาชนจะมีลักษณะความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกัน ภายใต้ระบบความเชื่อ และวัฒนธรรมชุมชนมีลักษณะความสัมพันธ์ในแนวนราบที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน และการพึ่งพาอาศัย ในขณะที่เครือข่ายของภาคธุรกิจเอกชนจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะประสานผลประโยชน์ ต่างตอบแทน ส่วนเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนจะมีรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะของการประสานงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายอื่นๆ

รุ่งโรจน์ เพชรธณิน (2546) สามารถพิจารณาได้จาก ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกและแกนกลาง ประสานเครือข่ายมีรูปแบบ คือ

1. การจำแนกตามพื้นที่ที่ดำเนินงาน เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ภาค และระดับประเทศ
2. การจำแนกตามประเภทกิจกรรมหรือประเด็นปัญหา เช่นเครือข่ายที่ทำงานด้านเด็ก สตรี สาธารณสุข เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ยาเสพติด เป็นต้น
3. จำแนกตามอาชีพหรือสถานภาพทางสังคม เช่นชายแรงงาน เครือข่ายกลุ่มพระสงฆ์ เครือข่าย ครูพิทักษ์สิทธิเด็ก เป็นต้น
4. จำแนกตามรูปแบบโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ จำแนกโดยใช้เกณฑ์นี้ทำให้เกิด เครือข่าย 2 ลักษณะ คือเครือข่ายแนวดิ่ง และเครือข่ายแนวนอน แนวดิ่งหมายถึง หมายถึง เครือข่าย ที่โครงสร้างมีลักษณะเป็นช่วงชั้นความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายไม่เท่ากัน มีองค์กรที่มีสถานภาพสูงกว่าและ อยู่ในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือแก่องค์กรที่เป็นลูกข่าย เครือข่ายแนวดิ่งจะพบมากในองค์กรภาคธุรกิจ ส่วน

ชายแนวนอนหมายถึง เครือข่ายที่โครงสร้างมีลักษณะเป็นช่วงชั้น ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายใน เครือข่ายมีความเท่าเทียมกัน ลักษณะการแลกเปลี่ยนเป็นไป โดยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การติดต่อเครือข่ายเป็นการติดต่อระหว่างบุคคลหรือองค์กร หรืออาจจะมององค์กรที่ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างเครือข่าย

ผู้วิจัยได้สรุปว่า รูปแบบเครือข่ายแบ่งเป็นแบบรวมศูนย์ แบบกระจาย และแบบกระจายเชิงซ้อน ซึ่งแต่ละแบบมีระดับความสัมพันธ์และการประสานงานระหว่างสมาชิกและแกนกลางต่างกัน นอกจากนี้ เครือข่ายยังแบ่งตามพื้นที่ ประเด็นกิจกรรม ภารกิจของกลุ่ม และโครงสร้างความสัมพันธ์เป็นแนวตั้งหรือแนวนอน ทั้งนี้ รูปแบบเครือข่ายช่วยส่งเสริมความร่วมมือ แลกเปลี่ยนข้อมูล และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในแต่ละบริบทและกลุ่มเป้าหมายแตกต่างกัน

2.4.5 แนวทางการสร้างพัฒนาเครือข่ายและคุณลักษณะของเครือข่ายที่ดี

เอกสารสัมมนาวิชาการกรทรวงพัฒนา สังคมและความมั่นคงมนุษย์ (2546) พบว่าแนวทางการสร้างพัฒนาเครือข่าย ประกอบไปด้วยความสัมพันธ์แบบเครือข่าย เพื่อนบ้าน และพรรคพวกเพื่อนฝูง ความสัมพันธ์ผ่านกระบวนการประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์ผ่านประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและวัฒนธรรม วัด โรงเรียน และโครงสร้าง ช่องทางการติดต่อสื่อสาร เป็นรากฐานที่สำคัญที่นำไปสู่ความร่วมมือในชุมชน และความสัมพันธ์ในลักษณะต่างๆ นี้ได้พัฒนาไปสู่กลุ่มที่เป็นทางการมากขึ้น ในการสร้างความสัมพันธ์กับภายนอกพบว่าเครือข่ายความสัมพันธ์ของบุคคลดังกล่าวที่จะเชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานภายนอกกับชุมชนมีการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมของชุมชน สามารถแยกพิจารณา ระดับความสัมพันธ์เป็น 3 ชั้น คือ ชั้นฐานความสัมพันธ์ของชุมชน ชั้นกลุ่มต่างๆ หรือพลเมืองที่ต้นตัว ชั้นกลางหรือแกนนำมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเครือข่ายทางสังคมของชุมชนคือฐานความสัมพันธ์ที่หลากหลาย สถานภาพของแต่ละกลุ่มและบุคคล ผู้นำภูมิศาสตร์และทรัพยากร ศูนย์รวมจิตใจและสำนึกร่วมของคนในสังคม โครงสร้างและช่องทางการติดต่อสื่อสาร ธรรมเนียมประเพณี ผลประโยชน์ร่วมกันกับความเข้าใจของคนในชุมชนและกระแสความคิดในสังคม

Boussevain ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2533) คุณลักษณะของเครือข่ายที่ดี

1. ต้องเป็นการทำงานแบบดาวกระจายไม่รวมศูนย์ตัวศูนย์กลางคือผู้ประสานงาน
2. องค์กรสมาชิกมีความเท่าเทียมกัน
3. มีความไว้วางใจกัน
4. มีการสื่อสารหลายทาง
5. มีกิจกรรมร่วมกันที่ต่อเนื่องเป็นผลประโยชน์โดยได้รับความร่วมมือจากสมาชิก
6. มีการประสานงานทั้งแนวนอนและแนวตั้ง
7. มีแกนกลางที่มีประสิทธิภาพ

การเชื่อมโยงเครือข่าย หมายถึง ขอบเขตที่สายสัมพันธ์ของบุคคลหนึ่งๆเชื่อมโยงไปถึงบุคคลอื่นในเครือข่ายสังคมทั้งหมด การเชื่อมโยงเครือข่ายเป็นไปในลักษณะแมงมุมและขยายการเชื่อมโยงขยายสู่ระดับต่างๆทั้งในองค์กรหรือภายนอกองค์กร

ผู้วิจัยได้สรุปว่า แนวทางการสร้างและพัฒนาเครือข่ายเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่หลากหลาย ตั้งแต่ระดับใกล้ชิด เช่น ครอบครัว เพื่อนบ้าน วัฒนธรรม และประเพณี รวมถึงการใช้ช่องทางสื่อสารที่ดี เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในชุมชนและการเชื่อมโยงกับภายนอก โดยมีชั้นความสัมพันธ์หลัก 3 ระดับ คือ ฐานชุมชน แกนนำ และชั้นกลาง ที่ทำหน้าที่ประสานงานและขับเคลื่อน คุณลักษณะของเครือข่ายที่ดี ได้แก่ การทำงานแบบกระจาย สมาชิกมีความเท่าเทียมและไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการสื่อสารและประสานงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแนวนอนและแนวตั้ง พร้อมมีกิจกรรมร่วมและแกนกลางที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายขยายตัวอย่างกว้างขวาง เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชนและองค์กร

2.4.6 ความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ

สมศักดิ์ สันต์สุขและคณะ (2566) ได้กล่าวว่า ความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบไปด้วย 1.การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุร่วมกัน โดยต้องการที่จะมีการจัดการและการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นจุดรวมตัวของผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุเพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีการพัฒนาศักยภาพและดึงศักยภาพของผู้สูงอายุ ออกมามีส่วนร่วมกับสังคม 2.ภาวะผู้นำของผู้บริหาร เนื่องจากภาวะผู้นำของผู้บริหารนั้นถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุเนื่องจาก ในจากจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเพื่อให้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมกับนักเรียนผู้สูงอายุในโรงเรียนอีกทั้งหากผู้บริหารไม่มีภาวะผู้นำไม่ก่อให้เกิดกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นภายในโรงเรียนผู้สูงอายุ 3.การสร้างความร่วมมือซึ่งจะเห็นได้จากการจัดทำกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นจะต้องมีหน่วยงานทั้งภาครัฐภาคประชาสังคม ภาคเอกชนเข้ามาจัดกิจกรรมให้แก่นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมและได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยกันเอง อีกทั้งเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนอีกด้วย โดยความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุกับหน่วยงานภายนอก มีด้วยกัน 2 กลุ่ม กล่าวคือ หนึ่ง รูปแบบที่เป็นทางการ กล่าวคือ เป็นการลงนามความร่วมมือหรือ บันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุกับหน่วยงานอื่นๆ สอง รูปแบบความร่วมมือที่ไม่เป็นทางการ กล่าวคือ เป็นอาศัยเครือข่ายจากองค์กรหรือจากตัวนักเรียนภายในโรงเรียนผู้สูงอายุที่เคย ปฏิบัติงานในองค์กรต่างๆ ที่ได้เกษียณอายุมาแล้วการบริหารเครือข่ายแบบเป็นทางการ

ผู้วิจัยได้สรุปว่า ความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ เกิดจากการมีความตระหนักร่วมกันในความสำคัญของการพัฒนาผู้สูงอายุ การมีผู้นำที่มีภาวะความสามารถในการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งช่วยดึงความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน พร้อมทั้งการสร้างความร่วมมือทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานภายนอก ทำให้เกิดกิจกรรมและเครือข่ายที่แข็งแรง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในสังคมอย่างยั่งยืน

2.4.7 องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุ

สมศักดิ์ สันดีสุขและคณะ (2566) องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1. การรู้จักบทบาทหน้าที่เครือข่ายผู้สูงอายุที่ได้มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ หน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรของตนเอง มีความเชื่อมโยงกันในการดำเนินงานเครือข่าย กิจกรรมด้านสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยนอกจากโครงการด้านกิจกรรมสุขภาพของโรงเรียน ผู้สูงอายุแล้วยังมีการให้ความรู้ผู้สูงอายุในด้านอื่นๆ 2. การมีส่วนร่วมกล่าวคือทำให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุแล้ว เครือข่ายภายนอกที่เข้ามามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมด้านสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้บริหารและคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุมองว่าล้วนแต่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากันเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านกิจกรรม สุขภาพ แบ่งออกดังนี้ 1) เครือข่ายภายใน ประกอบด้วยเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งมีบทบาทในด้านการ ขับเคลื่อน เจริญนโยบาย เช่น การบรรจุโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุลงในเทศบัญญัติและสนับสนุนงบประมาณผ่านกองทุนสุขภาพ เป็นจำนวนเงินปีละ 100,000 บาท เพื่อให้ผู้สูงอายุได้นำไปจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่จำเป็นต่อกระบวนการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการเชื่อมประสานกับหน่วยงานเครือข่ายภายนอก เช่น มูลนิธิจิตอาสา เครือข่ายกัญชพืชหอการค้าจังหวัด และหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ เพื่อเชื่อมโยงนโยบายการพัฒนากิจกรรมสุขภาพให้กับ ผู้สูงอายุ 2) เครือข่ายภายนอก ที่มีบทบาทต่อ กิจกรรมด้านสุขภาพโดยตรง ได้แก่ เครือข่ายศูนย์บริการสุขภาพภายใต้โรงพยาบาลกาฬสินธุ์ ศูนย์ บริการสุขภาพภายใต้การกำกับของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งจะมีบทบาทในการลงพื้นที่ตรวจ สุขภาพให้กับผู้สูงอายุ เช่น การเจาะเลือดตรวจหากร ลุ่มเสียงโรคเรื้อรัง การตรวจสภาพฟันและสายตา ทั้งในโรงเรียนผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุที่ติดบ้าน ติดเตียงในชุมชน รวมถึงบทบาทในการให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เช่น การดูแลสุขภาพในภาวะที่มีโรคระบาด โรคที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุและการทำงานเชื่อมประสานระหว่างเครือข่ายใน พื้นที่ เช่น อสม. ในการรับ-ส่ง ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ป่วย ที่จำเป็นต้องนำส่งสถานพยาบาล เป็นต้น ในส่วนของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ จะมีบทบาทในการมาเป็นวิทยากรให้ความรู้กับโรงเรียน ผู้สูงอายุ เช่น โรคและการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุการเชื่อมประสานทางนโยบายในการดูแลสุขภาพ ผู้สูงอายุ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทในการมาให้ความรู้ในด้านการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับ ผู้สูงอายุ รวมถึงการเชื่อมและส่งต่อกรณีผู้สูงอายุที่ต้องได้รับการสงเคราะห์ และเครือข่ายหลักประกันสุขภาพ จะมีบทบาทในการให้ความรู้ในเรื่องสิทธิด้านสุขภาพกับผู้สูงอายุ รวมถึงการ ขับเคลื่อนให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพอย่าง ทัวถึง 3. การสร้างความไว้วางใจจากที่หลายภาคส่วนได้ร่วมกันสะท้อนถึง ปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุเมือง กาฬสินธุ์ คือ ศักยภาพและความเข้มแข็งของ ผู้สูงอายุ ที่ทำให้เครือข่ายต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านสุขภาพ ด้านสังคม และด้าน อื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์แล้ว การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและ กันระหว่างเครือข่ายและโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นอีก ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจากตั้งแต่เริ่มต้นของการก่อตั้งโรงเรียน ผู้สูงอายุ จากนโยบายที่ให้ท้องถิ่นได้ก่อตั้งโรงเรียน ผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้อัตโนมัติ ทำให้ผู้สูงอายุ

ได้รวมตัวกันและระดมงบประมาณในการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งถือได้ ว่าเกิดจากความตั้งใจที่อยากเห็นผู้สูงอายุได้มี บทบาทเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและผู้สูงอายุเมืองกาฬสินธุ์มีศักยภาพ การดำเนินงานที่ผ่านมาโรงเรียนผู้สูงอายุให้ความสำคัญอย่างมากกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการ การจัดทำแผน การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆจะต้องผ่านการเห็นชอบจากสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ 4.การสื่อสารระหว่างเครือข่าย ความร่วมมือของเครือข่าย ในปัจจุบันเทคโนโลยีทางการสื่อสารถือว่ามีสำคัญต่อการดำเนินงานเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการสื่อสารภายใต้เครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุ ดังจะเห็นว่า เครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุมีทั้งภายในและภายนอก รวมตัวกันอย่างหลวมตามบทบาทภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ไม่มีคำสั่งหรือโครงสร้างอย่างเป็นทางการซึ่งเป็นลักษณะเครือข่ายเชิงแนวราบเน้นการบูรณาการตามภารกิจของหน่วยงานแต่มีเป้าหมายเดียวกันคือการมีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมด้านสุขภาพร่วมกับผู้สูงอายุ การสื่อสารระหว่างเครือข่ายความร่วมมือจึงเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เครือข่ายมีการดำเนินงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการสื่อสารระหว่างเครือข่ายภายในของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ จะใช้การ สื่อสารผ่านการประชุม การจัดกิจกรรม รวมถึงการ Social Media ผ่าน Application Line เพื่อประสานงานและส่งข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิกในโรงเรียนและคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ผู้สูงอายุ ในการสื่อสารกิจกรรมต่างๆกับเครือข่ายภายนอก โรงเรียนผู้สูงอายุจะมี Facebook Page ที่เป็นของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยตรงเพื่อสื่อสารกิจกรรมที่โรงเรียนผู้สูงอายุดำเนินการ รวมถึงการ สื่อสารผ่านเว็บไซต์ของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ นอกจากนี้ทางเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์จะมี Line สำหรับการสื่อสารระหว่างเครือข่ายทั้งภาครัฐเอกชน สมาคมต่างๆ ภายในพื้นที่เทศบาลเมือง กาฬสินธุ์ เมื่อมีประเด็นอะไรต่างๆ ตัวแทนจากทุก ภาคส่วนจะสื่อสารผ่านช่องทางนี้ซึ่งหากต้องการให้ประสานงานไปยังเครือข่ายใดก็สามารถสื่อสารและติดตามผ่านช่องทางนี้ได้เช่นกัน

ผู้วิจัยได้สรุปว่า เครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีองค์ประกอบสำคัญคือ การกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนของแต่ละเครือข่าย มีการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทั้งเครือข่ายภายในและภายนอกอย่างเต็มที่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เครือข่ายเข้มแข็ง และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพผ่านช่องทางต่างๆ ช่วยให้การประสานงานและดำเนินกิจกรรมร่วมกันเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีผลสำเร็จ ทำให้เครือข่ายสามารถส่งเสริมและดูแลสุขภาพผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพในชุมชน

2.5 แนวคิดและทฤษฎีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ

Christine V. Bullen and John F. Rockart (1981) กล่าวว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่ต้องทำให้มีหรือให้เกิดขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จได้ทั้งตัวบุคคล แผนงาน หรือองค์กร ปัจจัยความสำเร็จจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่องค์กรธุรกิจต้องมั่นใจว่าได้ดำเนินการมาถูกต้องและเหมาะสมแล้วเพื่อให้องค์กรธุรกิจประสบความสำเร็จและเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของผู้บริหารองค์กรธุรกิจ

องค์ประกอบของปัจจัยแห่งความสำเร็จ มีดังนี้

1.องค์ประกอบภายนอกองค์กร ประกอบด้วย

ลักษณะโครงสร้างของอุตสาหกรรมของแต่ละอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน กลยุทธ์เชิงแข่งขัน ตำแหน่งขององค์กรธุรกิจให้อุตสาหกรรม

ปัจจัยในด้านสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

ปัจจัยที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า เช่น ในช่วงเวลาหนึ่งองค์กรธุรกิจขาดแคลนวัตถุดิบ การควบคุมสินค้าคงคลังจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรธุรกิจ เป็นต้น

2. องค์กรประกอบภายในองค์กร ประกอบด้วย ระบบต่างๆภายในองค์กร เช่น มีแผนก ตรวจสอบที่ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความเชี่ยวชาญและชำนาญงานของบุคลากร

3. องค์กรประกอบด้านเทคโนโลยี เช่น การส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในองค์กร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและรวดเร็วทันเวลา

4. องค์กรประกอบด้านการเงิน เช่น การมีระบบการเงินที่ดีหรือมีระบบบริหารจัดการ งบประมาณที่ดี การมีระบบควบคุมภายในที่ดี เป็นต้น

Edward J. Blocher (2010) กล่าวว่า ปัจจัยความสำเร็จ คือ ปัจจัยที่เป็นตัววัดผลการดำเนินงานในแต่ละด้านของบริษัทที่มีความสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และ ส่งผลให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ ในการระบุปัจจัยความสำเร็จจะต้องมุ่งเน้นปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จของธุรกิจ โดยมองหาปัจจัยจากแหล่งข้อมูลภายในเฉพาะของแต่ละองค์กรธุรกิจซึ่งได้แก่ ด้านการจัดการ ด้านการวิจัยและพัฒนา ด้านการผลิต ด้านการตลาด เป็นต้น นอกจากนี้ต้องตรวจสอบ ปัจจัยจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่ทั้งเอื้อและไม่เอื้อประโยชน์ต่อองค์กรธุรกิจ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กฎระเบียบ การเมือง เป็นต้น

พัทตร์ผจง วัฒนสินธุ์ และพสุ เดชะรินทร์ (2545) กล่าวว่า ปัจจัยความสำเร็จเป็นปัจจัยหลักที่ใช้กำหนดความสำเร็จทั้งทางด้านการเงินและการแข่งขันในแต่ละอุตสาหกรรม โดยการ ระบุถึงปัจจัยต่างๆ ที่องค์กรธุรกิจต่างๆ ควรจะต้องมีเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการแข่งขัน โดย ส่วนใหญ่แล้วจะพิจารณาจากการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกองค์กร การวิเคราะห์ปัจจัย ภายในองค์กรสามารถใช้การวิเคราะห์ตามสายงาน (Functional Analysis) ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัย ภายนอกสามารถวิเคราะห์ได้จากสภาวะแวดล้อมภายนอกขององค์กร ได้แก่ สภาวะแวดล้อมทาง เศรษฐกิจ (Economic) สภาวะแวดล้อมทางเทคโนโลยี (Technological) สภาวะแวดล้อมทาง กฎหมาย-การเมือง (Political-Legal) สภาวะแวดล้อมทางสังคม-วัฒนธรรม (Sociocultural) สภาวะแวดล้อมในต่างประเทศ

ผู้วิจัยได้สรุปว่า ปัจจัยความสำเร็จคือสิ่งสำคัญที่องค์กรหรือบุคคลต้องมีและดำเนินการให้ถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้งานหรือองค์กรบรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จ ทั้งในด้านการแข่งขันและการบริหารจัดการ ปัจจัยเหล่านี้ครอบคลุมทั้งภายในและภายนอกองค์กร เช่น โครงสร้างอุตสาหกรรม กลยุทธ์การแข่งขัน ระบบภายในองค์กร ความชำนาญของบุคลากร เทคโนโลยี และการเงิน รวมถึงสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย และการเมือง การวิเคราะห์และบริหารจัดการปัจจัยเหล่านี้ย่อมมีประสิทธิภาพจะ ช่วยสร้างความได้เปรียบและส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนในตลาดการแข่งขันต่างๆ

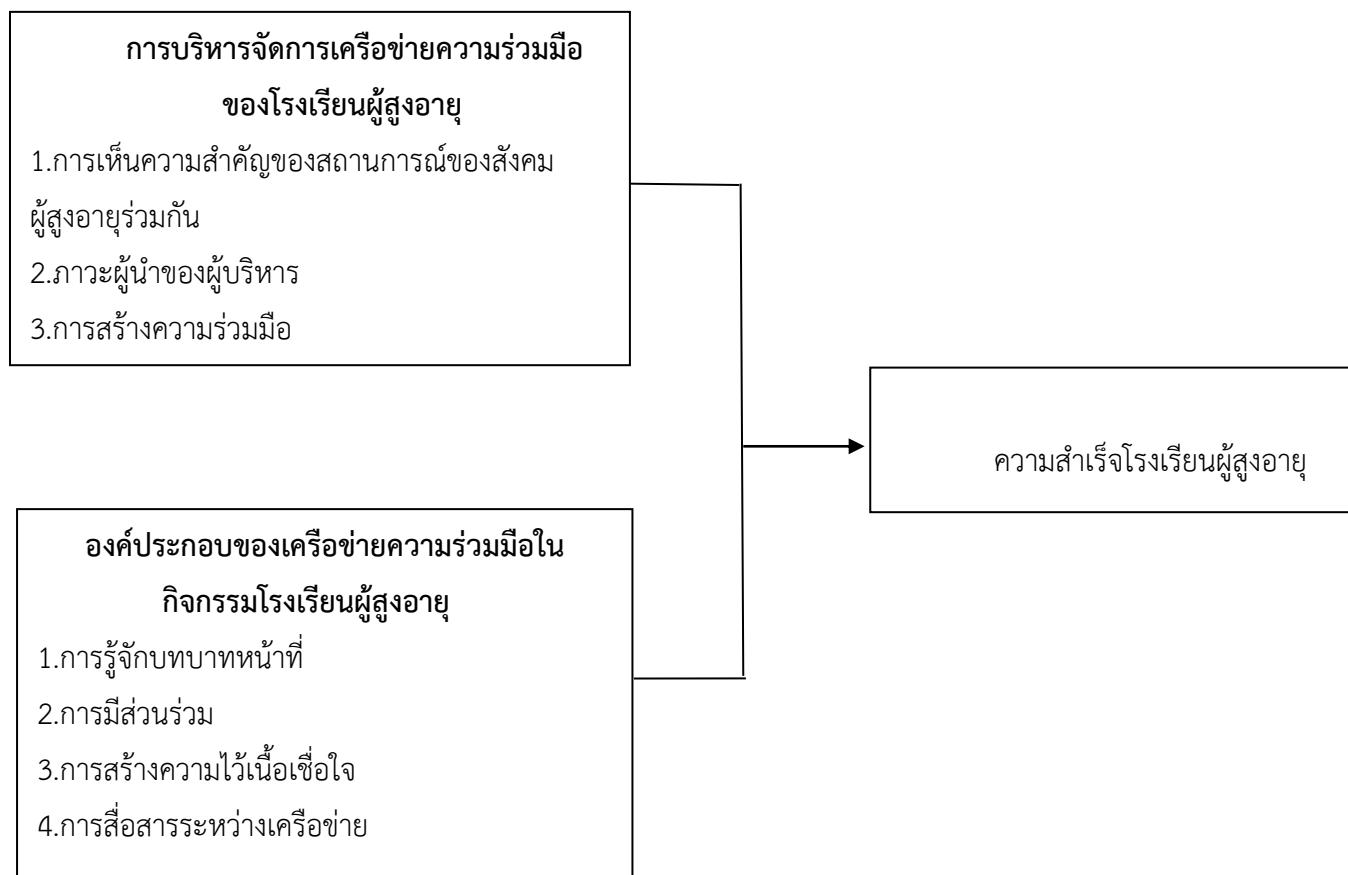
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมศักดิ์ สันติสุข และคณะ (2566) บทคัดย่อ การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสำเร็จ การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบ ที่มีต่อเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาการบริหารเครือข่ายความร่วมมือและองค์ประกอบที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาล เมืองกาฬสินธุ์ จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Documents) การสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสียในโรงเรียน ผู้สูงอายุพร้อมทั้งได้มีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาล เมืองกาฬสินธุ์ จำนวน 3 กลุ่ม เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมือง กาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. การสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อที่จะให้ประสบผลสำเร็จจะต้องคำนึงถึง เงื่อนไขของการบริหารจัดการเครือข่าย เป็นอันแรก ซึ่งประกอบไปด้วย การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ ของสังคมผู้สูงอายุร่วมกันของทุกภาคส่วน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการสร้างความร่วมมือ ซึ่งทั้ง 3 เงื่อนไข ดังกล่าวนี้อาจถือว่าเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สามารถทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ 2. องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุที่ส่งผลให้เกิด ความสำเร็จได้นี้ จะต้องประกอบด้วย 4 ปัจจัย 1) การรู้จักบทบาทหน้าที่ 2) การมีส่วนร่วม 3) การสร้างความไว้วางใจ 4) การสื่อสารระหว่างเครือข่าย ความร่วมมือของเครือข่าย ทั้งนี้หากการดำเนินการทั้ง 2 กระบวนการข้างต้น สามารถดำเนินการจะต้องมีลักษณะสอดคล้องประสานกันอันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จ ในการสร้างเครือข่าย กิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุ

ปิยากร หวังมหาพร (2555)" ได้วิจัยเรื่อง ความร่วมมือในการบริหารจัดการโรงเรียน ผู้สูงอายุ การ วิเคราะห์ข้ามกรณี ผลการวิจัยพบว่า เงื่อนไขที่นำไปสู่ความร่วมมือในการบริหารจัดการโรงเรียน ผู้สูงอายุ ได้แก่ จำนวนผู้สูงอายุ อุดมการณ์ของข้าราชการเกษียณอายุสุขภาพแวดล้อมทางการเมือง การส่งต่อความคิด เรื่องโรงเรียนผู้สูงอายุ พื้นฐานการรวมตัวของผู้สูงอายุได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุ คลังปัญญาผู้สูงอายุ แรง บันดาลใจ ของผู้ก่อตั้งและการมีผู้สนับสนุนที่น่าเชื่อถือด้านกระบวนการ ความร่วมมือ ได้แก่ 1.ด้านโครงสร้างความร่วมมือ โรงเรียนมีการจัดโครงสร้างการบริหารเป็นรูปแบบคณะกรรมการ 2.ด้านการบริหาร ประเด็นเรื่อง การวางแผน การสนับสนุนทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร ความเป็นอิสระ การจัดการความขัดแย้ง การทำงานท่ามกลางความแตกต่าง การได้รับการยอมรับระหว่างกันจากผลการวิจัยพบว่า เรื่องการวางแผน โรงเรียน ผู้สูงอายุเพียงแห่งเดียวที่มีการวางแผนร่วมกันคือ โรงเรียนผู้สูงอายุเลย โรงเรียนผู้สูงอายุทั้งสามแห่งมี การสนับสนุนเทคโนโลยีซึ่งกันและกันโดยใช้การพบปะอย่างไม่เป็นทางการกับหน่วยงานที่เข้ามาร่วมมือ คำ แนะนำ เรื่องการ ติดต่อสื่อสาร โรงเรียนผู้สูงอายุทั้งสามแห่ง มีการติดต่อสื่อสารตามแนวนอนระหว่างโรงเรียน กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสื่อสารมีทั้งที่เป็นทางการ เช่น การประชุมและการสื่อสารไม่เป็นทางการ เช่น การพบปะตามงาน ต่างๆ การใช้โทรศัพท์ เรื่องการจัดการความขัดแย้ง ผลการวิจัยไม่พบความขัดแย้งเกิดขึ้น ระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุทั้งสามแห่งกับหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เรื่องการทำงานท่ามกลางความแตกต่าง

เนื่องจากผู้อำนวยการ/ครูใหญ่ของโรงเรียนผู้สูงอายุเคยเป็นข้าราชการมาก่อนทำให้มีความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมการทำงานของราชการเป็นอย่างดี เรื่องการได้รับการยอมรับระหว่างกัน โรงเรียนผู้สูงอายุทั้งสามแห่งกำเนิดมาจากกลุ่มคลังสมอง ชมรม ผู้สูงอายุ ผู้อำนวยการ/ครูใหญ่มีต้นทุนทางสังคม ทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุได้รับการยอมรับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3. ด้านผลลัพธ์ความร่วมมือ ผลลัพธ์ที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุกับหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามา ร่วมมือกันนั้นยังไม่พัฒนาไปสู่การจัดทำโครงการอื่นๆ ร่วมกัน อย่างไรก็ตามความสำเร็จจากความร่วมมือกลับทำให้แนวคิดเรื่องการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุกลายเป็นแบบอย่างให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปบรรจุเป็นโครงการและเป็นแบบอย่างแก่องค์กรพัฒนาเอกชนอื่นๆ ที่มีความพร้อมต่อไป ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ การ จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุควรพัฒนามาจากชมรมผู้สูงอายุเพราะจะทำให้มีรากฐานที่มั่นคง กรรมการในคณะกรรมการโรงเรียนควรมาจากทุกๆ ภาคส่วนเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนการทำงานโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมืออย่างสม่ำเสมอ การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เกี่ยวข้องกับโรงเรียนควรเป็นการติดต่อสื่อสารทุกทิศทางควรจัดอบรมเรื่องการเขียนโครงการและส่วนราชการควรทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงให้กับครูใหญ่ของโรงเรียน ส่วนราชการไม่ควรกำหนดหลักสูตรหรือกิจกรรมสำเร็จรูปให้กับโรงเรียนผู้สูงอายุ ควรปล่อยให้เกิดการสร้างสรรค์หลักสูตรหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับความ ต้องการของผู้สูงอายุ และ ความถนัดของวิทยากรแต่ละพื้นที่ และควรนำข้อเสนอเรื่องแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุไปศึกษาวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟายต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาเรื่องความสำเร็จและองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือด้านสุขภาพ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแวง อำเภอแวง จังหวัดนราธิวาส ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งในบทนี้ได้กล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก เครื่องมือที่ใช้และการสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ระยะเวลาการวิจัย ตามลำดับ ดังนี้

3.1 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแวง อำเภอแวง จังหวัดนราธิวาส มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำเร็จของการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุและวิเคราะห์องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีตัวแปรต้นคือกระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ และตัวแปรตามคือผลสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเครือข่ายความสำเร็จ และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 19 คน เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการทำวิจัย ดังนี้

1. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแวง	จำนวน 1 คน
2. ประธานโรงเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน 1 คน
3. นักเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน 13 คน
4. ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน	จำนวน 1 คน
5. พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ	จำนวน 1 คน
6. เจ้าหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ	จำนวน 1 คน
7. ครูสอนการศึกษานอกระบบ	จำนวน 1 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการสร้างเครื่องมือ

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอน การดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์
2. กำหนดขอบเขตของข้อมูลที่ต้องการให้ครอบคลุมกรอบการศึกษาค้นคว้า
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วนำเสนอต่อที่ปรึกษาวิจัย เพื่อพิจารณาความถูกต้องและให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 1 ท่าน เพื่อพิจารณาประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยรวมถึงความถูกต้องเหมาะสม และปรับปรุงแก้ไขทางด้านภาษาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขปรับปรุง เรียบร้อยแล้วไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย จากหลักสูตรรัฐศาสตร์ สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแว้ง อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย โดยแนบกำหนดการ นัดหมายที่จะไปสัมภาษณ์
2. ผู้วิจัยส่งแบบสัมภาษณ์ให้กับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแว้ง และประธานของกลุ่มผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นผู้ให้ข้อมูล จำนวนทั้งหมด 19 คน ล่วงหน้า 3 วันก่อนที่นัดสัมภาษณ์ด้วยตนเอง
3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-selection Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) โดยทำการสัมภาษณ์เป็นเวลา 20 นาที ต่อ 1 คน ด้วยตัวเอง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์ สังเคราะห์ แยกประเภทจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ เพื่อทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแว้ง อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งผลจากการศึกษาเป็นการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ 1) ความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแว้ง 2) เพื่อวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

4.1 ความสำเร็จของการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแว้ง

ความสำเร็จของการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแว้งที่ถือได้ว่าเป็นโรงเรียนต้นแบบ ประกอบด้วย 1) การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุ 2) ภาวะผู้นำ 3) การสร้างความร่วมมือ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประการแรก การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุ

การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นผลลัพธ์ของการเห็นความสำคัญของสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุร่วมกัน ซึ่งเริ่มต้นจากแรงบันดาลใจและการริเริ่มของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแว้งที่ได้ไปศึกษาดูงานจากพื้นที่ต้นแบบและนำแนวคิดกลับมาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ การทำกิจกรรม และการสร้างสังคมร่วมกัน แม้ว่าบริบทของพื้นที่ดังกล่าวจะแตกต่างจากพื้นที่ต้นแบบ แต่ผู้บริหารท้องถิ่นได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของชุมชน การจัดตั้งโรงเรียนยังถือเป็นการตอบสนองต่อปัญหาทางสังคมที่ผู้สูงอายุจำนวนมากขาดกิจกรรม ขาดสังคม และบางครั้งเผชิญกับความโดดเดี่ยวทางจิตใจ โรงเรียนผู้สูงอายุจึงเข้ามามีบทบาทในการเติมเต็มช่องว่างทางสังคมและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น อีกทั้งยังสะท้อนถึงการตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ปี 2558 ซึ่งทำให้จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงนี้ได้กลายเป็นแรงผลักดันสำคัญให้เกิดการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีรูปแบบกิจกรรมและกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีความสุขจากการเข้าสังคม มีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น ลดปัญหาการใช้ยารักษาอาการซึมเศร้า และสามารถสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมในฐานะทรัพยากรมนุษย์ที่ยังมีศักยภาพ โรงเรียนผู้สูงอายุจึงไม่เพียงแต่เป็นเวทีสำหรับการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาสังคมผู้สูงอายุและการสร้างสังคมที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืนในระดับท้องถิ่น

ดั่งคำกล่าว

“โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแว้งเกิดจากที่นายก อบต. พาแกนนำไปดูงานที่ เชียงราย แล้วเห็นผู้สูงอายุแต่ละคนนักเรียน เรียนกันอย่างสนุกและมีความสุข จึงอยากให้ผู้สูงอายุในพื้นที่ตัวเองได้มีโอกาสแบบนั้นบ้าง พอกลับมา ก็เริ่มก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยปรับให้เข้ากับบริบทของชุมชน เน้นเรื่องศาสนาและกิจกรรมที่เหมาะสม ผู้สูงอายุที่มาเรียน ไม่เพียงได้ความรู้ แต่ยังได้เพื่อนใหม่ มีสังคม และรู้สึกอบอุ่น หลายคนผูกพันจนอยากเรียน ต่อเนื่อง แม้โรงเรียนหยุดช่วงโควิดหรือรอมฎอน ก็ยังบอกว่าคิดถึงโรงเรียน อยากมาเจอ เพื่อนและทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุไม่ใช่แค่ที่เรียน แต่เป็นที่สร้างความสุขและคุณค่าของชีวิตสำหรับผู้สูงอายุจริง ๆ” (นางสาวจุฑามณี หามะ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแว้ง การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2568)

ดั่งคำกล่าว

“ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตำบลแว้งจึงตั้งชมรมผู้สูงอายุและโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรม เจอเพื่อน และมีสังคมร่วมกัน โรงเรียนปรับหลักสูตรตามความต้องการของผู้สูงอายุ ทั้งเรื่องศาสนา สุขภาพ และอาชีพ ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข ผูกพันกับเพื่อนและโรงเรียน แม้บางช่วงโรงเรียนหยุด ก็ยังอยากกลับมาเรียน แสดงให้เห็นว่าที่นี่ไม่ได้เป็นแค่ที่เรียน แต่เป็นพื้นที่สร้างความอบอุ่นและสังคมให้ผู้สูงอายุจริง ๆ” (นายอาชีอมิ่ง เจ๊ะอุเซ็ง ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

สรุป การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดจากความตระหนักร่วมกันต่อสถานการณ์ของผู้สูงอายุในชุมชน โดยนายก อบต. ได้ศึกษาดูงานจากพื้นที่ต้นแบบและปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีพื้นที่เรียนรู้ ทำกิจกรรม สร้างสังคม และลดความโดดเดี่ยว โรงเรียนช่วยเสริมคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายและใจ สร้างความสุขและความผูกพันทางสังคม พร้อมทั้งเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคมผู้สูงอายุและขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ประการที่สอง ภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ ภาวะผู้นำถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนความสำเร็จของการดำเนินงาน โดยจำเป็นต้องประกอบด้วยคุณสมบัติและทักษะที่เฉพาะเจาะจง สอดคล้องกับลักษณะกลุ่มผู้สูงอายุ คุณลักษณะภาวะผู้นำและการบริหารจัดการเฉพาะทาง ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะการบริหารจัดการที่ละเอียดอ่อน เนื่องจากต้อง เรียนรู้ในเรื่องเกี่ยวกับ การบริหารจัดการผู้สูงอายุ เป็นพิเศษ ทั้งนี้ เพราะผู้สูงอายุมีลักษณะที่ คล้ายๆกับเหมือนเด็กในบางครั้ง ซึ่งทำให้ไม่สามารถใช้ชีวิตหรือดำเนินได้โดยตรง นอกจากความรู้เฉพาะทางแล้ว ทักษะการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ โดยผู้นำต้องเป็นผู้

ที่คึกคักและต้องรู้จักคุยรวมถึงต้องต้องกล้าแสดงออก และ ต้องพบปะพูดคุยกับผู้สูงอายุบ่อยๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการ พยายามสร้างกิจกรรมต่างๆ และต้องสามารถสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้สูงอายุ ยอมมีส่วนร่วมในเรื่องของกิจการต่างๆ ได้สำเร็จ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้บริหารต้องมีลักษณะเป็นผู้ใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง โดยต้องเรียนรู้เรื่องใหม่ๆ และเปิดรับ เทคโนโลยี ต่างๆ การนำในรูปแบบเครือข่ายและการเปิดใจในการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย ผู้บริหารต้องแสดงออกถึงภาวะผู้นำที่เน้นความร่วมมือและการเปิดรับความคิดเห็นในเครือข่าย รูปแบบการนำจึงมุ่งเน้นไปที่การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย การ ร่วมรับผิดชอบและร่วมกันแก้ปัญหา วิสัยทัศน์ของผู้บริหารมีความชัดเจน โดยมีเป้าหมายหลักคือการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้บริหารต้องการให้ผู้สูงอายุ มีสุขภาพแข็งแรงและสามารถอยู่อย่างมีความสุข วิสัยทัศน์ดังกล่าวมีผลต่อความสำเร็จของกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุโดยตรง แนวทางการปฏิบัติเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์จึงครอบคลุมการให้ความรู้เชิงป้องกัน

ดั่งคำกล่าว

“ภาวะผู้นำที่ต้องมีความละเอียดอ่อนและปรับตัวให้เข้ากับคนสูงวัย คุณสมบัติและบทบาทที่ต้องมี อันดับแรกเลย ผู้นำต้องเรียนรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการผู้สูงอายุ โดยเฉพาะบางที่ผู้สูงอายุ ก็คล้ายๆกับเหมือนเด็ก ทำให้เราจะไปดูค่าก็ไม่ได้ ผู้นำต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดีมาก คือต้องคุยเก่งและต้องรู้จักคุย เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี ที่สำคัญคือต้อง กล้าแสดงออกและต้องพบปะพูดคุยกับผู้สูงอายุบ่อยๆ ผู้นำยังมีหน้าที่ต้อง พยายามสร้างกิจกรรม ต่างๆขึ้นมา แล้วก็สร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้ผู้สูงอายุ ยอมมีส่วนร่วม ในเรื่องของกิจกรรมต่างๆให้ได้นอกจากนี้ ผู้นำต้องเป็นคนทันโลก ต้องเรียนรู้เรื่องใหม่ๆรวมถึง เทคโนโลยีต่างๆ เพราะว่าผู้สูงอายุสมัยนี้โดนหลอกง่าย ดังนั้นผู้นำจึงต้องไปเรียนรู้เรื่องพวกนี้ แล้วนำมาสอนให้กับผู้สูงอายุ เพื่อป้องกันพวกเขา การทำงานแบบเปิดใจและเป็นเครือข่าย เวลาทำงานเป็นเครือข่ายหรือบริหารงานนี้ ผู้บริหาร ต้องเป็นคนที่เปิดใจ เพราะเราจะฟังเรา อย่างเดียวไม่ได้ต้องมีการเปิดใจซึ่งกันและกัน การทำงานในเครือข่ายจึงเน้นการทำทุกอย่าง ร่วมกันทั้งหมด คือร่วมรับผิดชอบและร่วมการวางแผน วิสัยทัศน์ที่เน้นความสุขและสุขภาพ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนมาก คืออยากจะทำให้ผู้สูงอายุ มีสุขภาพแข็งแรง สามารถอยู่อย่างมีความสุขและต้องไม่เจ็บไม่ไข้ วิสัยทัศน์นี้ มีผลต่อความสำเร็จของกิจกรรมแน่นอน เพราะ กิจกรรมต่างๆ ต้องสอดคล้องกันกับวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ การปฏิบัติจริงจึงเน้นการให้ความรู้เรื่อง สุขภาพ,อาหารการกิน, การป้องกันการหกล้ม, และการควบคุมดูแลตนเอง ” (นายอาซิมิง เจ๊ะอูเซ็ง ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

สรุป ภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยเน้นคุณสมบัติสำคัญที่จำเป็นในการจัดการดูแลกลุ่มวัยนี้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำที่ประสบความสำเร็จควรมีทักษะในการ บริหารจัดการผู้สูงอายุ ซึ่งต้องใช้ความเข้าใจ

และ การสื่อสารที่ดี รวมถึงความสามารถในการ สร้างการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้บริหารยัง ต้องเป็นผู้ที่ เปิดใจ และ เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยี เพื่อนำมาสอนผู้สูงอายุให้เท่าทันโลก และป้องกันการถูกล่อลวง วิสัยทัศน์หลักของผู้บริหารในงานนี้คือการทำให้ผู้สูงอายุมี สุขภาพ แข็งแรง และ อยู่อย่างมีความสุข โดยการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย และการวางแผนที่สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการดูแลผู้สูงอายุ.

ประการที่สาม การสร้างความร่วมมือ

โรงเรียนผู้สูงอายุเกิดขึ้นในหลายมิติ ทั้งการทำงานร่วมกับวิทยากรผู้ให้ความรู้และเครือข่ายต่างๆ เช่น โรงพยาบาล กศน. อสม. การส่งเสริมความร่วมมือภายในกลุ่มผู้สูงอายุ และการสร้างพื้นที่ทางสังคม สำหรับการ ทำงานร่วมกับวิทยากรผู้ให้ความรู้ เช่น การเชิญอุสตะมาบรรยายธรรม เป็นการสร้างความร่วมมือกับผู้รู้ ด้านศาสนา เพื่อให้กิจกรรมตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ การ ส่งเสริมความร่วมมือภายในกลุ่มผู้สูงอายุเกิดขึ้นผ่านการใช้หลัก “5 อ.” โดยเฉพาะเรื่อง “อาสา” ซึ่งรวม แนวคิดเพื่อนช่วยเพื่อนและเพื่อนเยี่ยมเพื่อน ทำให้เกิดเครือข่ายการดูแลซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ โรงเรียน ผู้สูงอายุทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุพบปะ สร้างเพื่อน และมีสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการ สร้างความร่วมมือและเติมเต็มชีวิต ในระดับชุมชนการสร้างเครือข่ายเริ่มจากการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ รวบรวมตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน จากนั้นขยายความร่วมมือไปยังหน่วยงานภาคีสหวิชาชีพ เช่น ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (ศูนย์ สพอส.), โรงพยาบาล (การดูแลสุขภาพ กายภาพบำบัด โภชนาการ CPR สุขภาพจิต), กศน. (เรื่องอาชีพ การอ่านออกเขียนได้), สำนักงานเกษตร, ธนาคารอิสลาม, ห้องป้องกัน, และหน่วยงานอื่น ๆ เช่น สอนกฎจราจรและกฎหมายการทำพินัยกรรม ความ ร่วมมือเกิดขึ้นบนพื้นฐานของจิตอาสา บุคลากรเหล่านี้มาช่วยสอนโดยไม่รับค่าตอบแทน และกระบวนการ ประสานงานเริ่มจากการติดต่อแกนนำชุมชนเบื้องต้น ก่อนขยายไปสู่การทำหนังสือและการดำเนินงานอย่าง เป็นทางการ นอกจากนี้ นักเรียนผู้สูงอายุและพยาบาลยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้เรื่อง ยาโดยบุคลากรทางการแพทย์ การเป็นวิทยากรสอนเด็ก ๆ การเยี่ยมเพื่อนติดเตียง การทำขนมไหว้ และการ ปลูกพืชผักเพื่อจำหน่าย ทั้งหมดนี้แสดงถึงกลไกความร่วมมือที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมระหว่างภาคีเครือข่าย ต่าง ๆ

คำดังกล่าว

“เรื่องความร่วมมือนะ โรงเรียนผู้สูงอายุของเราก็เริ่มจากการเชิญอุสตะมา บรรยายธรรม ให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ตามความสนใจและเหมาะกับพื้นที่ เรายังใช้หลัก 5 อ. โดยเฉพาะเรื่องอาสา ให้ผู้สูงอายุช่วยกันดูแลเพื่อน ช่วยกันสร้างสังคมในโรงเรียน ทำให้เกิด ความร่วมมือและความอบอุ่นนอกจากนี้เราก็ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งโรงพยาบาล กศน. ธนาคารอิสลาม และ สภ.แวง ทุกคนมาช่วยสอนโดยไม่ต้องมีค่าตอบแทน เริ่มจาก

ประสานกับปากก่อน แล้วค่อยทำหนังสืออย่างเป็นทางการ” (นางสาวจุฑาภรณ์ หามะ นายก
องค์การบริหารส่วนตำบลแว้ง การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2568)

คำดังกล่าว

“เรื่องสร้างเครือข่ายนะ เราเริ่มจากชมรมผู้สูงอายุ รวบรวมตัวแทนจากแต่
ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน พอเริ่มมีชมรมก็ขยายไปยังหน่วยงานภายนอก เพื่อให้ผู้สูงอายุ
ได้ความรู้ครบ ทั้งเรื่องสุขภาพ การเงิน อาชีพ และกฎหมาย ทุกอย่างเกิดจากความร่วมมือ
จริง ๆ ทุกคนมาช่วยกัน ทำให้ผู้สูงอายุมีสังคม ได้เจอเพื่อน และได้เรียนรู้ไปด้วยกัน โรงเรียน
ของเราก็เลยเป็นทั้งพื้นที่เรียนรู้และพื้นที่สร้างสังคม ทำให้เกิดความร่วมมือทั้งในกลุ่ม
ผู้สูงอายุและกับหน่วยงานภายนอก” (นายอาชือมิง เจ๊ะอุเซ็ง ผู้อำนวยการกองสวัสดิการ
สังคม การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

คำดังกล่าว

“เวลามาที่นี่ เราจะมาให้ความรู้เรื่องยา สุขภาพ กายภาพบำบัด หรือ
โภชนาการกับผู้สูงอายุ เราก็เห็นว่าความร่วมมือกันแบบนี้ช่วยให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้สิ่งที่จำเป็น
จริง ๆ บางคนก็มีปัญหาเรื่องโรคประจำตัว บางคนอยากรู้เรื่องการดูแลตัวเอง เราก็มาสอน
แบบเป็นกันเอง ให้เขาเข้าใจและเอาไปใช้ได้จริง พอผู้สูงอายุได้เจอกัน ได้แลกเปลี่ยนกับ
เพื่อน ๆ ก็เห็นชัดเลยว่ามีความสุข มีแรงจูงใจอยากมาร่วมกิจกรรมต่อ” (นางสาวอัจฉรา บุญ
รอด พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

คำดังกล่าว

“ที่นี่ทำให้เราได้เจอเพื่อน ได้สังคม ไม่เหงาเหมือนอยู่บ้านคนเดียว
เราก็ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ทั้งเรื่องศาสนา สุขภาพ หรือทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ทำขนม ปลูกผัก
หรือช่วยเพื่อนคนอื่น รู้สึกดีที่ทุกคนมาช่วยกัน ไม่มีใครทิ้งใคร และเราก็ได้ช่วยเหลือคนอื่น
ด้วย ทำให้รู้สึกว่ามีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน”(ตัวแทนนักเรียนผู้สูงอายุ การ
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

สรุป ความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดขึ้นในหลายมิติ ทั้งการทำงานร่วมกับวิทยากรผู้ให้ความรู้
และเครือข่ายต่างๆ การส่งเสริมความร่วมมือภายในกลุ่มผู้สูงอายุ และการสร้างพื้นที่ทางสังคม โรงเรียนเชิญผู้รู้
ด้านศาสนาและบุคลากรสหวิชาชีพมาสอนโดยไม่รับค่าตอบแทน ส่วนสมาชิกผู้สูงอายุมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรม
อาสา เช่น เพื่อนช่วยเพื่อนและเยี่ยมเพื่อน ตลอดจนกิจกรรมสร้างสังคมและพัฒนาทักษะต่าง ๆ เช่น การให้

ความรู้เรื่องยา การสอนเด็ก การทำขนมโซ่ว และการปลูกพืชผักร่วมกัน ทั้งหมดนี้ช่วยสร้างความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนระหว่างสมาชิกและภาคีเครือข่าย

4.2 องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแว้ง

ความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแว้ง มีองค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 1) การรู้จักบทบาทหน้าที่ 2) การมีส่วนร่วม 3) การสร้างความไว้วางใจ 4) การสื่อสารระหว่างเครือข่าย โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบแรก การรู้จักบทบาทหน้าที่

เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุมิมีบทบาทและหน้าที่ที่ชัดเจน ทั้งในระดับผู้บริหาร หน่วยงานภาคี และสมาชิกผู้สูงอายุเอง นายองค์การบริหารส่วนตำบลแว้งเป็นผู้ริเริ่มและนำการจัดตั้งโรงเรียน ผู้สูงอายุรับบทบาทเป็นนักเรียนอย่างเต็มที่ แสดงความสนใจและความสุขในการเรียนต่อเนื่อง รวมถึงมีบทบาทจิตอาสาช่วยเหลือและจัดการตนเองได้ หน่วยงานภาคีมีบทบาทตามความเชี่ยวชาญ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพและประสานงานวิทยากร กศน. ด้านการศึกษาและอาชีพ สถานีตำรวจด้านกฎจราจร ธนาคารอิสลามด้านการเงิน และสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยด้านการดับเพลิง ผู้สูงอายุที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสามารถทำหน้าที่วิทยากรและร่วมกำหนดหลักสูตรได้ สมาชิกทุกคนมีความเข้าใจบทบาทของตนเองและของผู้อื่น การรับรู้บทบาทนี้ช่วยให้เครือข่ายดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ การประชุมคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้หน่วยงานต่าง ๆ รับทราบบทบาทหน้าที่ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุใน 9 ด้าน เช่น สายตา การป้องกันหกล้ม และสมองเสื่อม ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและการบริหารเครือข่ายอย่างเป็นระบบ

ดั่งคำกล่าว

“หน้าที่ของเราคือต้องเป็นคนเริ่มและนำโรงเรียนผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ส่วนผู้สูงอายุเองก็เป็นนักเรียนเต็มที่ หลายคนก็เรียนมาตั้งแต่รุ่นแรก มีความสุขกับการเรียนและอยากเรียนต่อเรื่อย ๆ อีกอย่างโรงเรียนยังสอนให้ผู้สูงอายุช่วยเหลือกันและกัน เป็นจิตอาสา จัดการตัวเองได้ด้วยและคอยชี้ทางและประสานงานให้กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุดำเนินไปอย่างราบรื่น รับฟังความต้องการของผู้สูงอายุ และปรับกิจกรรมให้ตรงตามความสนใจของเขา ทำให้ทุกคนมีความสุขและอยากเข้าร่วม”(นางสาวจุฑามณี หามะ นายองค์การบริหารส่วนตำบลแว้ง การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2568)

ดั่งคำกล่าว

“หน้าที่ของผมคือช่วยสนับสนุนและผลักดันกิจกรรมให้ราบรื่น คอยประสานงานกับเครือข่ายต่างๆ รับฟังปัญหาและความต้องการของทุกคน เพื่อปรับกิจกรรมให้เหมาะสม และทำให้ทุกคนรู้สึกอบอุ่น สนุก และอยากมีส่วนร่วม บทบาทของแต่ละ

ละหน่วยงานก็แตกต่างกันไปตามความเชี่ยวชาญ เช่น โรงพยาบาลสอนเรื่องสุขภาพ การนวด การออกกำลังกาย CPR กศน.สอนอาชีพ การอ่านออกเขียนได้ สภ.แว้งสอนกฎจราจร ธนาคารอิสลามสอนเรื่องการเก็บเงิน การกู้เงิน ส่วน ปภ. สอนการดับเพลิง แล้วผู้สูงอายุเอง บางคนก็เป็นวิทยากร มาสอนตามความสามารถของตัวเอง และยังมีส่วนร่วมกำหนด หลักสูตรด้วย” (นายอาซิมิง เจ๊ะอูเซ็ง ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

ดังกล่าว

“สมาชิกเครือข่ายทุกคนเข้าใจบทบาทของตัวเองและของคนอื่น หน้าที่ของสมหรือเรียกว่าแม่หมอ คอยดูแลสุขภาพและความปลอดภัยของผู้สูงอายุ การนวด วัดความดัน แนะนำการออกกำลังกายที่เหมาะสม และทำให้ผู้สูงอายุสนุก มีส่วนร่วมกับทุกกิจกรรม ทำให้เครือข่ายทำงานได้ดี เวลาใครทำหน้าที่ของตัวเองก็จะช่วยให้ระบบทั้งหมดราบรื่นขึ้น เช่น บทบาทของ แม่หมอ ในโรงเรียนก็สำคัญเหมือนกัน”(นางสาวยุรณี ยูนิ ครูอาสาการศึกษาคนออกระบบ การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

ดังกล่าว

“โรงพยาบาลมีหน้าที่หลักคือดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเป็นหลัก เรารับผิดชอบเรื่องการประสานงานวิทยากรและวางแผนการสอนภาพรวม ส่วนหน่วยงานอื่นก็รับผิดชอบหน้าที่ของตัวเอง เช่น พมจ. ดูแลเรื่องอาชีพ การประชุม พชอ. เป็นเวทีสำคัญที่ทำให้หัวหน้าส่วนราชการและอปท. รับทราบบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วย และดูแลผู้สูงอายุใน 9 ด้าน เช่น การดูแลสุขภาพตา การป้องกันหกล้ม สมองเสื่อม ทำให้ทุกคนเข้าใจตรงกัน” (นางสาวอัจฉรา บุญรอด พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

สรุป เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุมีกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน ทั้งผู้บริหาร หน่วยงานภาคี และสมาชิกผู้สูงอายุ นายก อบต. เป็นผู้ริเริ่มและจัดตั้งโรงเรียน ผู้สูงอายุทำหน้าที่นักเรียนและจิตอาสา หน่วยงานภาคีรับผิดชอบตามความเชี่ยวชาญ เช่น โรงพยาบาลด้านสุขภาพ กศน. ด้านการศึกษาและอาชีพ สถานีตำรวจ ธนาคาร และป้องกันสาธารณภัย สมาชิกที่มีความเชี่ยวชาญสามารถทำหน้าที่วิทยากรและร่วมกำหนดหลักสูตร การรับรู้บทบาทช่วยให้เครือข่ายดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ ผ่านกลไกการประชุม พชอ. ที่สร้างความเข้าใจร่วมกันในด้านการดูแลผู้สูงอายุ

องค์ประกอบที่สอง การมีส่วนร่วม

สมาชิกเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุมีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ผู้สูงอายุหลายคนเข้าร่วมมาตั้งแต่รุ่นแรกและยังคงเรียนต่อ แม้ในช่วงเทศกาลหรือสถานการณ์พิเศษ เช่น เดือนรอมฎอน หรือโควิด-19 พวกเขายังคงมีความกระตือรือร้นและมีความสุขในการอยู่ในห้องเรียน การมีส่วนร่วมครอบคลุมทั้งด้านหลักสูตรและกิจกรรมทางสังคม เช่น การบรรยายธรรมทุกวันพุธ กิจกรรม 5 อ. การนวด และการรับประทานอาหารร่วมกัน ซึ่งช่วยสร้างเครือข่ายเพื่อนฝูง ส่งเสริมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสร้างความผูกพันระยะยาวกับโรงเรียน นักเรียนผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร ขณะที่ภาคีเครือข่ายหมุนเวียนมาสอน ทำให้กิจกรรมหลากหลายและตรงตามความสนใจ โรงพยาบาลวังรับผิดชอบการประสานงานวิทยากรและจัดทำแผนการสอน ส่วนหน่วยงานอื่น ๆ เช่น พมจ. รับผิดชอบเรื่องอาชีพ การแบ่งบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานเป็นไปอย่างชัดเจนและสอดคล้องกับความเชี่ยวชาญ อสม. ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของสมาชิกมีลักษณะต่อเนื่องและยาวนานหลายปี สะท้อนความผูกพันและความยั่งยืน ทำให้เครือข่ายดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความสัมพันธ์แน่นแฟ้นในชุมชน

คำดังกล่าว

“ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่องมาก บางคนเรียนมาตั้งแต่รุ่นแรก ๆ ก็ไม่ย่อท้อ พอดีช่วงเทศกาลหรือโควิด-19 พอกลับมาเรียนก็ยังคงกระตือรือร้นและมีความสุขเหมือนเดิม นอกจากเรียนในห้องแล้ว เขาก็เข้าร่วมกิจกรรมตามหลัก 5 อ. ทั้งออมเงิน ออกกำลังกาย เลือกรับประทานอาหารที่ดี และฟังบรรยายธรรมทุกวันพุธ ที่สำคัญคือได้เจอเพื่อนใหม่ สร้างสังคม ช่วยเหลือกัน ทำให้การมาเรียนสนุกและอบอุ่นไปพร้อมกัน” (นางสาวจุฑามณี หามะ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแว้ง การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2568)

คำดังกล่าว

“นักเรียนผู้สูงอายุมีความสนใจและมีส่วนร่วมในการกำหนดวิชาเรียน ภาคีเครือข่ายต่างๆ ก็มาร่วมคิดหลักสูตรและเป็นวิทยากรสอน โดยมีการหมุนเวียนกันมาสอนในแต่ละสัปดาห์” (นายอาซิมิง เจ๊ะอูเซ็ง ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

คำดังกล่าว

“สมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุของเราก็เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ กันตลอดนะครับ มีหลายแบบ หลายระดับ หลายลักษณะเลย อย่างเช่น กิจกรรมการนวด หรือการกินข้าวฟรี กิจกรรมพวกนี้ไม่ใช่แค่ช่วยให้ร่างกายสบาย แต่ยังช่วยให้ผู้สูงอายุที่เหงา

ๆ มีกำลังใจ กลับมารู้สึกอยากทำอะไรต่อ มีหลายคนเข้าร่วมมาตั้งหลายปีแล้ว แสดงให้เห็นเลยว่าพวกเขาผูกพันกับกิจกรรมนี้ และการเข้าร่วมของเขาก็น่าเชื่อถือจริงๆ” (นางนุมา ก่อจิต อาสาสมัครชุมชน การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

ดังคำกล่าว

“ผู้สูงอายุของเราเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนหลายแบบเลยคะ อย่างแรกก็เรื่อง การกำหนดหลักสูตร พวกเขาก็ช่วยเสนอความคิดเห็น เลือกรื้อหาที่อยากเรียน ผ่านการประชุม ทำให้ตารางเรียนมีความหลากหลาย ตรงกับความต้องการของคนรุ่นเก่าและคนเข้ามาใหม่ นอกจากนี้ก็มี ภาควิชาช่วย โดยเฉพาะโรงพยาบาล ที่เข้ามาช่วยจัดหาและส่งวิทยากรมาให้เรา รวมถึงสอนแทนเวลาที่วิทยากรเดิมไม่ว่าง ส่วนปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมต่อเนื่อง ก็เกิดจากแรงจูงใจในตัวเอง เช่น เห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพ มีต้นแบบดี ๆ ในโรงเรียน และบรรยากาศที่ทำให้ได้เจอเพื่อน ๆ ลดความเหงา เหล่านี้ช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน” (นางสาวอัจฉรา บุญรอด พยาบาลวิชาชีพ ชำนาญการพิเศษ การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

ดังคำกล่าว

“ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกันหลากหลายมากและต่อเนื่องเลยนะ อย่างเช่น เรียนรู้เรื่องยา ดูแลตัวเอง สร้างกำลังใจ เข้ากิจกรรมที่ทำให้สนุกและมีความสุข เล่นกีฬา ปลูกตะไคร้ ขมิ้น มะนาว เยี่ยมเพื่อน แล้วก็ยังมีหลายคนแทบไม่เคยหยุดมาเข้าร่วมกิจกรรมเลย นอกจากนั้น ยังช่วยเสนอแนะเรื่องในห้องเรียนด้วย ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมนี้มาจากความตั้งใจและความต้องการของตัวเองจริงๆ” (ตัวแทนนักเรียนผู้สูงอายุ การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

สรุป สมาชิกเครือข่ายมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ทั้งด้านหลักสูตรและกิจกรรมทางสังคม เช่น การบรรยายธรรม กิจกรรม 5 อ. การนวด และการรับประทานอาหารร่วมกัน การมีส่วนร่วมครอบคลุมการกำหนดหลักสูตร และการสลับสับเปลี่ยนวิทยากรจากภาควิชาช่วย ทำให้กิจกรรมหลากหลายและตรงตามความสนใจ สมาชิกมีความผูกพันและร่วมมือกันยาวนานหลายปี ส่งผลให้เครือข่ายทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความสัมพันธ์แน่นแฟ้นในชุมชน

องค์ประกอบที่สาม การสร้างความไว้วางใจ

เครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารเครือข่าย พบว่าความไว้วางใจเกิดจากหลายมิติ ได้แก่ จากผู้บริหารที่สร้างความอบอุ่นและเอาใจใส่ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดความผูกพันและมีความเชื่อมั่นต่อกิจกรรมของโรงเรียน รวมถึงเห็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกของผู้สูงอายุที่

เข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ ความไว้วางใจจากเครือข่ายภาคีและเจ้าหน้าที่อาสาสมัครซึ่งมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญยาวนาน ส่งผลให้การดำเนินงานราบรื่นและปรับแผนงานได้ตามความเหมาะสม ส่วนผู้สูงอายุเองได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งความรู้ ความสุข การช่วยเหลือกันในชุมชน และโอกาสในการเสนอหัวข้อการเรียน สิ่งเหล่านี้ร่วมกันสร้างความเชื่อมั่น ความผูกพัน และความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ

ดังกล่าว

“พอเราใส่ใจดูแลผู้สูงอายุ ทำให้เขารู้สึกอบอุ่นและสบายใจ หลายคนที่เคยไม่ปกติหรือมีปัญหา ก็เปลี่ยนไปในทางที่ดี กลายเป็นคนที่มีจิตอาสาและสนุกกับกิจกรรม เรายังเห็นว่าเขาคิดถึงโรงเรียนเวลาหยุดเรียน นี่แสดงให้เห็นว่าเขาไว้วางใจและผูกพันกับโรงเรียนจริง ๆ” (นางสาวจุฑามณี หามะ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแว้ง การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2568)

ดังกล่าว

“ความร่วมมือกับเครือข่ายภาคราชการมาก ส่วนใหญ่ไม่มีอุปสรรค เพราะเราช่วยกัน และเราสนิทกันหมด การที่หลาย ๆ คนให้ความร่วมมือโดยไม่หวังผลตอบแทน แสดงให้เห็นว่าเขาเชื่อมั่นในคุณค่าและประโยชน์ของโครงการจริง ๆ” (นายอาชีอมิ่ง เจ๊ะอูเซ็ง ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

ดังกล่าว

“เครือข่ายให้ความไว้วางใจเราสูง เพราะเรามีประสบการณ์และทำงานด้านผู้สูงอายุมานานตั้งแต่ปี 2547 ความเชื่อมั่นนี้ทำให้การปรับแผนงานราบรื่น แม้ว่าบางครั้งจะไม่ได้ประชุมอย่างเป็นทางการ ก็สามารถปรับตามความเหมาะสมได้เลย” (นางสาวอัจฉรา บุญรอด พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

ดังกล่าว

“ที่นี่ทำให้เรามีความสุขและได้ความรู้ เวลาามีคำถามก็ได้รับคำตอบ ทำให้ไม่ต้องกังวล เรายังได้ช่วยเพื่อนในชุมชน เช่น ไปเยี่ยมเพื่อนติดเตียง อีกอย่างโรงเรียนก็ให้เราสามารถเสนอหัวข้อที่อยากเรียน ทำให้รู้สึกว่าการเรียนของเราถูกฟังและนำไปใช้จริง ๆ” (ตัวแทนนักเรียนผู้สูงอายุ การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

สรุป การสร้างความไว้วางใจในเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดขึ้นจากความอบอุ่นและเอาใจใส่ของผู้บริหาร ความสนิทสนมและความร่วมมือของเครือข่ายภาคี การไว้วางใจจากประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ และการที่ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมพร้อมโอกาสในการมีส่วนร่วม ทั้งหมดนี้ร่วมกันส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นและความสำเร็จในการบริหารเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ

องค์ประกอบที่สี่ การสื่อสารระหว่างเครือข่าย

การสื่อสารระหว่างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างตรงจุด ผู้สูงอายุสามารถสื่อสารความต้องการและข้อเสนอแนะไปยังผู้บริหารโดยตรง เช่น การเรียกร้องให้เปิดห้องเรียนหลังช่วงโควิด-19 เนื่องจากต้องการพบปะเพื่อนและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยช่องทางการสื่อสารหลักประกอบด้วยการจัดชั้นเรียนทุกวันพุธ ตั้งแต่เวลา 08:00–12:00 น. สำหรับนักเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญในการแลกเปลี่ยนข้อมูล กิจกรรม และสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้สูงอายุ นอกจากนี้ กิจกรรมอาสา เช่น โครงการ “เพื่อนเยี่ยมเพื่อน” ภายใต้หลัก “อาสาทำดี” ยังเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสารและดูแลกันเองในหมู่ผู้สูงอายุ ช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของเครือข่ายและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ทั้งนี้ ประธานชมรมผู้สูงอายุระบุว่า มีการประชุมชมรมทุกเดือนเพื่อสอบถามข้อมูลและติดตามความต้องการของสมาชิก โดยเริ่มจากการประสานงานเบื้องต้นด้วยวาจา ก่อนจัดทำหนังสือราชการติดตามผล พร้อมร่วมคิดและพัฒนาหลักสูตรร่วมกับเครือข่าย ด้านอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เน้นการนำเสนอวิธีการและช่องทางการสื่อสารภายในเครือข่าย รวมถึงประสิทธิภาพการประสานงาน แม้บางครั้งไม่จำเป็นต้องระบุชื่อบุคคล แต่ทุกฝ่ายสามารถสื่อสารและเข้าใจกันได้โดยให้ความสำคัญกับมุมมองและข้อเสนอแนะของแต่ละฝ่าย ส่วนพยาบาลชี้ว่า ช่องทางการสื่อสารที่เป็นทางการและเป็นระบบคือการประชุม พชอ. (พัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ) ซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดนโยบาย ปัญหา และแนวทางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ 9 ด้านให้ทุกภาคส่วนเข้าใจอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกัน ขณะที่ช่องทางการสื่อสารภายในเครือข่ายและชุมชนมีหลายรูปแบบ ทั้ง Facebook ของโรงเรียนผู้สูงอายุ สำหรับแจ้งข้อมูล กิจกรรม และการปิดเรียน กลุ่ม Line การประชาสัมพันธ์โดยอสม. และการประกาศผ่านผู้นำศาสนา ซึ่งโดยรวมถือว่าการสื่อสารมีประสิทธิภาพและเพียงพอต่อการดำเนินงาน แม้ผู้สูงอายุบางรายอาจไม่สามารถเข้าถึงสื่อดิจิทัลโดยตรง แต่ลูกหลานหรือผู้นำชุมชนสามารถรับทราบและส่งต่อข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังกล่าว

“การสื่อสารถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุ สำหรับการประสานงานกับเครือข่ายอื่น ๆ เรามักเริ่มจากการพูดคุยเบื้องต้น แล้วจึงจัดทำหนังสือราชการติดตามผล เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันและร่วมกันพัฒนากิจกรรมหรือหลักสูตรที่ตอบโจทย์ผู้สูงอายุได้จริง” (นางสาวจุฑามณี หามะ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแว้ง การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2568)

ดังกล่าว

“เรามีประชุมชมรมทุกเดือน เพื่อสอบถามข้อมูลและติดตามความต้องการของสมาชิก การประสานงานกับภาคีเครือข่ายก็เริ่มจากพูดคุยเบื้องต้นก่อน แล้วค่อยทำหนังสือราชการตามไป นอกจากนี้ เรายังร่วมคิดหลักสูตรกับเครือข่ายด้วย” (นายอาซิมิง เจ๊ะอูเซ็ง ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

ดังกล่าว

“เรื่องการสื่อสารในเครือข่าย เรามีวิธีของเรา แม้บางครั้งไม่จำเป็นต้องระบุชื่อ แต่ทุกคนก็เข้าใจกันได้ สิ่งสำคัญคือเราต้องฟังมุมมองของแต่ละฝ่ายและรับข้อเสนอแนะให้ครบ” (นางนุมา กือจิ อาสาสมัครชุมชน การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

ดังกล่าว

“สำหรับการสื่อสารที่เป็นทางการ เรามีประชุม พขอ. เป็นกลไกหลักในการสื่อสารนโยบาย ปัญหา และแนวทางดูแลผู้สูงอายุ 9 ด้าน ให้ทุกภาคส่วนเข้าใจตรงกัน ส่วนการสื่อสารในเครือข่ายหรือชุมชน เราใช้หลายช่องทาง เช่น Facebook ของโรงเรียนผู้สูงอายุ กลุ่ม Line อสม. หรือประกาศผ่านผู้นำศาสนา ถึงแม้ผู้สูงอายุบางคนจะไม่ได้ใช้สื่อดิจิทัลโดยตรง แต่ลูกหลานหรือผู้นำชุมชนก็สามารถช่วยส่งต่อข้อมูลได้ ทำให้การสื่อสารโดยรวมมีประสิทธิภาพและเพียงพอต่อการดำเนินงาน” (นางสาวอัจฉรา บุญรอด พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ การสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2568)

สรุป การสื่อสารระหว่างเครือข่ายช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้ตรงจุด ผู้สูงอายุสามารถเสนอความต้องการและข้อเสนอแนะผ่านชั้นเรียน กิจกรรมอาสา และการประชุมชมรม ขณะเดียวกัน เครือข่ายใช้ช่องทางหลากหลายทั้งออนไลน์ การประชาสัมพันธ์โดยอสม. การประกาศผ่านผู้นำศาสนา และการประชุม พขอ. ทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันและการทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแว้ง อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส และ 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลแว้ง อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งสามารถสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 สรุปผลศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1) เพื่อศึกษาความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลแว้ง อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส ผลการศึกษาความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบประเด็นสำคัญดังนี้ 1) การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุร่วมกัน 2) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 3) การสร้างความร่วมมือ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุร่วมกัน

ความสำเร็จของการดำเนินงานเริ่มต้นจากการตระหนักถึงสถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับประเทศและในพื้นที่ตำบลแว้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่ายมีความเข้าใจร่วมกันว่าจำเป็นต้องจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และลดปัญหาสุขภาพกาย สุขภาพจิต และความโดดเดี่ยวทางสังคม การเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดการริเริ่มและกำหนดเป้าหมายร่วมกัน

2. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการ โดยผู้บริหารต้องมีความละเอียดอ่อนและเข้าใจธรรมชาติของผู้สูงอายุ มีทักษะการสื่อสารและสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วม รวมทั้งมีความสามารถในการริเริ่มกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ใฝ่รู้และเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการจัดการ ตลอดจนมีภาวะผู้นำเชิงเครือข่ายที่เน้นการทำงานร่วมกัน การเปิดรับความคิดเห็น และการร่วมกันแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงวิสัยทัศน์ที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีสุขภาพแข็งแรง มีความสุข และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

3. การสร้างความร่วมมือ

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณสุข กศน. โรงเรียน อสม. และชุมชน ถือเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการคิด ร่วมวางแผน และร่วมปฏิบัติทำให้เกิดการบูรณาการทรัพยากรและความเชี่ยวชาญที่หลากหลาย

ส่งผลให้โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความยั่งยืนของการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์ที่ 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลแวง อำเภอแวง จังหวัดนราธิวาส ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 ด้านได้แก่ 1) การรู้จักบทบาทหน้าที่ 2) การมีส่วนร่วม 3) การสร้างความไว้วางใจ 4) การสื่อสารระหว่างเครือข่าย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.การรู้จักบทบาทหน้าที่

การดำเนินงานของเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ เนื่องจากสมาชิกแต่ละฝ่ายตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนอย่างชัดเจน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่สนับสนุนเชิงนโยบายและงบประมาณ หน่วยงานสาธารณสุขและอสม.มีบทบาทด้านการดูแลสุขภาพ กศน.และโรงเรียนสนับสนุนด้านการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ ขณะที่ผู้สูงอายุและชุมชนมีบทบาทเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมและเสนอความคิดเห็น การกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบที่ชัดเจนจึงทำให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพและลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ

2.การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและภาคีเครือข่ายในทุกกระบวนการ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาททั้งในด้านการวางแผน เสนอความคิดเห็น การจัดกิจกรรม และการประเมินผล การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ (sense of ownership) และนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3.การสร้างความไว้วางใจ

ความไว้วางใจระหว่างภาคีเครือข่ายเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่เอื้อต่อความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ การทำงานร่วมกันอย่างโปร่งใส การยอมรับบทบาทซึ่งกันและกัน และการเคารพในความคิดเห็นของแต่ละฝ่าย ช่วยสร้างบรรยากาศของความร่วมมือที่มั่นคง ความไว้วางใจดังกล่าวทำให้เกิดการแบ่งปันทรัพยากรความรู้ และประสบการณ์ได้อย่างราบรื่น ส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและลดความขัดแย้งภายในเครือข่าย

4.การสื่อสารระหว่างเครือข่าย

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงการทำงาน of เครือข่าย การใช้ทั้งการสื่อสารแบบทางการ เช่น การประชุม การรายงานผล และแบบไม่เป็นทางการ เช่น การสื่อสารผ่านกลุ่มไลน์ หรือการพบปะในชุมชน ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และข้อเสนอแนะได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง การสื่อสารที่โปร่งใสและต่อเนื่องยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกัน และสนับสนุนให้การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นไปอย่างราบรื่นและยั่งยืน

5.2 อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ได้อภิปรายผลการศึกษา 2 วัตถุประสงค์ โดยวัตถุประสงค์ที่ 1) เพื่อศึกษาความสำเร็จการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเวียง อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส และ 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลเวียง อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.2.2 ความสำเร็จของการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 1 เรื่องความสำเร็จของการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเวียง พบว่า ผลการศึกษาเกิดจาก 3 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การเห็นความสำคัญของสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุร่วมกัน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับสมศักดิ์ สันติสุขและคณะ (2566) เรื่ององค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ดังนี้ 1. การสร้างเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อที่จะให้ประสบผลสำเร็จจะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขของการบริหารจัดการเครือข่าย เป็นอันแรก ซึ่งประกอบไปด้วย การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุร่วมกันของทุกภาคส่วน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการสร้างความร่วมมือ ซึ่งทั้ง 3 เงื่อนไข ดังกล่าวนี้อาจถือว่าเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สามารถทำให้องค์การประสบผลสำเร็จของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

5.2.3 องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 2 เรื่ององค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่ามี 4 ปัจจัย ได้แก่ การรู้จักบทบาทหน้าที่ การมีส่วนร่วม การสร้างความไว้วางใจ การสื่อสารระหว่างเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับสมศักดิ์ สันติสุขและคณะ (2566) เรื่ององค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ดังนี้ 2. องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จได้นั้นจะต้องประกอบด้วย 4 ปัจจัย 1) การรู้จักบทบาทหน้าที่ 2) การมีส่วนร่วม 3) การสร้างความไว้วางใจ 4) การสื่อสารระหว่างเครือข่ายความร่วมมือของเครือข่าย ทั้งนี้หากการดำเนินการทั้ง 2 กระบวนการข้างต้นสามารถดำเนินการจะต้องมีลักษณะสอดคล้องประสานกันอันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายกิจกรรมด้านสุขภาพโรงเรียนผู้สูงอายุ

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. โรงเรียนผู้สูงอายุควรสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวสนับสนุนผู้สูงอายุให้เข้ามาส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีและความเข้าใจระหว่างรุ่น
2. ชุมชนสามารถใช้ผลวิจัยนี้เป็นต้นแบบในการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่อื่น ๆ โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งถัดไป

1. ควรศึกษาความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุในหลายพื้นที่เพื่อเปรียบเทียบบริบทและปัจจัยสนับสนุนที่แตกต่างกัน

2.ควรศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมในการสร้างเครือข่ายและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่

บรรณานุกรม

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2567). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุของประเทศไทย พ.ศ. 2567. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กิตติพร เนาว์สุวรรณ และ มาริสา สุวรรณราช. (2562). สภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้ตอนล่าง. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์, 11(2), 118-132.
- ประสพโชค ต้นสาโรจน์. (2559). บทบาทของเทศบาลเมืองกาญจนบุรีในการดูแลผู้สูงอายุ (วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- โกวิท พวงงาม. (2553). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาผู้สูงอายุ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 38(2), 123-135.
- สมศักดิ์ สันติสุข และคณะ. (2566). องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 23(1), 32-44.
- กิจการผู้สูงอายุ. (2564). คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ. สืบค้นจาก <https://www.dop.go.th/th/know/5/197>
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2559). การเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การบริหารส่วนตำบลแว้ง. (2537). ประวัติความเป็นมาของตำบลแว้ง. รายงานประจำปี, 1-10
https://www.waengobt.go.th/content/information?fbclid=IwZXh0bG9hZG90cm90Z5NkhnwscEKA77zEpk_aem_CMPgAAAR1p8U1ByzZzE7oQnjpER7ule6bsnR10qUaAYkr0gZ5NkhnwscEKA77zEpk_aem_CMPgq9SP1JdNgpXTlgXvPA
- พงษ์มนัส คือด, พระมหาวิไลศักดิ์ ปัญญาโร และพระครูปลัดสุรวุฒิ แสงมะโน. (2564). การเปรียบเทียบนโยบายการจ้างงานผู้สูงอายุของต่างประเทศและประเทศไทย. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(4), 230-243.
- ประยูร ศรีประสาธน์. (2554). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน. วารสารพัฒนาชุมชน, 14(2), 45-59.
- จันทนา สารแสง. (2561). คุณภาพชีวิตและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุตำบลทุ่งข้าวพวงอำเภอเขียง ดาวจังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์สาธาณสุขศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุกรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

- วิภาณันท์ ม่วงสกุล. (2558). การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังด้วยแนวคิดพหุพลัง. วารสารวิจัยสังคม, 38(2), 93–112.
- ศิริพันธุ์ สาสัตย์. (2551). การพยาบาลผู้สูงอายุ ปัญหาที่พบบ่อยและแนวทางในการดูแล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระภัทร์ เอกผาชัยสวัสดิ์. (2547). การศึกษาการเปลี่ยนแปลงตามวัยของผู้สูงอายุ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2531). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์. (2550). การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อเนก นาคะบุตร. (2533). แนวทางการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ปาน กิมปี. (2546). รุ่งโรจน์ เพชระบูรณิน, การสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชน (หน้า 16). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2533). เครือข่ายทางสังคม: แนวคิดและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รุ่งโรจน์ เพชระณิน. (2546). รูปแบบของเครือข่ายที่พิจารณาจากลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกและแกนกลางประสานเครือข่าย. มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ : Chiang Mai University
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ. (2546). ราชกิจจานุเบกษา, 20(39), 1–10.
- กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ โรงเรียนผู้สูงอายุด้วยหลัก 5 ก. <https://www.dop.go.th/th/know/1>
- นฤมล นิราทร. (2543). การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : กรุงเทพฯ.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2552). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส)

บุคลากรกรม

1. นางสาวจุฑามณี หามะ ตำแหน่ง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเว้ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวชูพียะห์ ดอเลาะ (ผู้สัมภาษณ์), องค์การบริหารส่วนตำบลเว้ อำเภอเว้ จังหวัดนราธิวาส วันที่ 9 กันยายน 2568
2. นายอาซ็อมิง เจ๊ะอูเซ็ง ตำแหน่ง ผอ.กองสวัสดิการทางสังคม (ผู้ให้สัมภาษณ์) , นางสาวชูพียะห์ ดอเลาะ (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเว้ อำเภอเว้ จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
3. นางสาวอัจฉรา บุญรอด ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ (ผู้ให้สัมภาษณ์) , นางสาวนุ้ยณี มาหามะ (ผู้สัมภาษณ์), โรงพยาบาลเว้ อำเภอเว้ จังหวัดนราธิวาส วันที่ 12 กันยายน 2568
4. นางมูนี่ กือจิ ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่อาสาสมัครชุมชน (ผู้ให้สัมภาษณ์) , นางสาวจิตติภรณ์ สดอปา (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเว้ อำเภอเว้ จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
5. นางสาวยุรณี ยูนี ตำแหน่ง ครูอาสาการศึกษาอนุบาล (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวนุ้ยณี มาหามะ (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเว้ อำเภอเว้ จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
6. นายนิสรุเด็น เจ๊ะเต๊ะ ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวจิตติภรณ์ สดอปา (ผู้สัมภาษณ์) , องค์การบริหารส่วนตำบลเว้ อำเภอเว้ จังหวัดนราธิวาส วันที่ 14 กันยายน 2568
7. นางซึ่มละห์ แวอาลี นักเรียนผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวชูพียะห์ ดอเลาะ (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเว้ อำเภอเว้ จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
8. นางฮาฮีอน๊ะ อาแว นักเรียนผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวชูพียะห์ ดอเลาะ (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเว้ อำเภอเว้ จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
9. นางสาวรีเปาะ เจ๊ะเงาะ นักเรียนผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวชูพียะห์ ดอเลาะ (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเว้ อำเภอเว้ จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
10. นางปาตีเมาะ ดาโอะ๊ะ นักเรียนผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวจิตติภรณ์ สดอปา (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเว้ อำเภอเว้ จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
11. นางตีเมาะ เจ๊ะเงาะ นักเรียนผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวจิตติภรณ์ สดอปา (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเว้ อำเภอเว้ จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
12. นางอัยเสาะ มะ นักเรียนผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวนุ้ยณี มาหามะ (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเว้ อำเภอเว้ จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
13. นางแมะซง อาแว นักเรียนผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวนุ้ยณี มาหามะ (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเว้ อำเภอเว้ จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568

14. นางซีตี่รอกีเยาะ ดอเลาะ นักเรียนผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวจิตติภรณ์ สดอปา (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
15. นางพาอีชะ สามะ นักเรียนผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวซูฟิยะห์ ดอเลาะ (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
16. นางเจ๊ะรอเมาะ แวปือซา นักเรียนผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวนุอัยนี มาหามะ (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
17. นางมัมูเนาะ เจ๊ะโวะ นักเรียนผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวซูฟิยะห์ ดอเลาะ (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
18. นางมูแยะ บินแมะ นักเรียนผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวนุอัยนี มาหามะ (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568
19. นางอามีเนาะ เจ๊ะมุดอ นักเรียนผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์), นางสาวจิตติภรณ์ สดอปา (ผู้สัมภาษณ์), โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส วันที่ 10 กันยายน 2568

ภาพผนวก ก.
แบบสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ

แบบสัมภาษณ์

ชื่อหัวข้อพิเศษ ความสำเร็จของการบริหารจัดการเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแว้ง อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส

คำชี้แจง 1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นเครื่องมือเพื่อนำไปใช้ศึกษาความสำเร็จของการบริหารจัดการเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลแว้ง อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส สำหรับเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย ได้ทำการศึกษาเอกสาร ข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดของการวิจัยและแบบสัมภาษณ์

2. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ มีทั้งหมด 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 3 ประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสัมภาษณ์

1. หัวข้อพิเศษ.....
2. สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
3. สถานที่สัมภาษณ์.....จนถึงเวลา.....
4. ผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ.....นามสกุล.....
2. เพศ () หญิง () ชาย
3. อายุ: ปี
4. อาชีพ: ตำแหน่ง:
5. ที่อยู่:หมู่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

6. สถานที่สัมภาษณ์.....วันและเวลา.....

ส่วนที่3 ประเด็นคำถาม ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุและองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือใน กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ

1.การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุ

- 1.การเห็นความสำคัญของสถานการณ์ของสังคมผู้สูงอายุร่วมกัน
- 2.ภาวะผู้นำของผู้บริหาร
- 3.การสร้างความร่วมมือ

1.1 คำถามเกี่ยวกับ การเห็นความสำคัญของสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ

1. ท่านมองว่าสถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบันมีความสำคัญหรือส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างไรบ้าง?2.
2. เหตุใดโรงเรียนผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นในสังคมผู้สูงอายุ?
3. ท่านคิดว่าการมีโรงเรียนผู้สูงอายุช่วยแก้ปัญหาหรือสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างไร?
4. ผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญต่อสังคมในด้านใดบ้างที่ควรได้รับการสนับสนุน?
5. โรงเรียนผู้สูงอายุช่วยสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุแสดงศักยภาพหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้อย่างไร?
6. ท่านคิดว่าชุมชนหรือสังคมมองเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุเพียงพอแล้วหรือยัง? เพราะเหตุใด?
7. อุปสรรคใดบ้างที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่?

1.2 คำถามเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

1. ท่านคิดว่าผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุควรมีคุณสมบัติด้านภาวะผู้นำแบบใดบ้าง?
2. จากประสบการณ์ของท่าน ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่มีลักษณะการนำอย่างไร?
3. การตัดสินใจและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารมีผลต่อความสำเร็จของกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างไร?
4. ผู้บริหารสามารถสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและเครือข่ายได้อย่างไร?
5. มีตัวอย่างสถานการณ์ใดบ้างที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทความเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ?
6. หากผู้บริหารขาดภาวะผู้นำ จะส่งผลกระทบต่อการทำงานโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างไร?

1.3 คำถามเกี่ยวกับ การสร้างความร่วมมือ

1. โรงเรียนผู้สูงอายุมีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือเครือข่ายอย่างไรบ้าง?
2. หน่วยงานภายนอกเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมหรือสนับสนุนโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างไร?
3. ความร่วมมือเหล่านี้ช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้สูงอายุอย่างไร?
4. ผู้สูงอายุในโรงเรียนมีส่วนร่วมกับการสร้างเครือข่ายหรือไม่ อย่างไร?
5. อุปสรรคของการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนผู้สูงอายุกับหน่วยงานต่างๆ คืออะไร?

6. ในอนาคตท่านอยากเห็นรูปแบบความร่วมมือของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอย่างไร?

2.องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือใน กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ

1. การรู้จักบทบาทหน้าที่
2. การมีส่วนร่วม
3. การสร้างความไว้วางใจ
4. การสื่อสารระหว่างเครือข่าย

2.1 การรู้จักบทบาทหน้าที่

1. ท่านคิดว่าองค์กร/เครือข่ายที่ท่านสังกัดมีบทบาทหน้าที่ใดในการสนับสนุนโรงเรียนผู้สูงอายุ?
2. แต่ละหน่วยงานมีความรับผิดชอบที่เชื่อมโยงกันอย่างไรในการขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุ?
3. โรงเรียนผู้สูงอายุได้รับประโยชน์จากบทบาทหน้าที่ของเครือข่ายในด้านใดบ้าง?
4. อุปสรรคหรือข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับเครือข่ายคืออะไร?
5. ท่านคิดว่าหน้าที่ขององค์กรท่านเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ ในเครือข่ายอย่างไร?

2.2 การมีส่วนร่วม

1. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการพัฒนาผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างไร?
2. ผู้สูงอายุในโรงเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบและจัดกิจกรรมมากน้อยเพียงใด?
3. การมีส่วนร่วมของเครือข่ายภายนอก มีความสำคัญต่อความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างไร?
4. ปัจจัยใดที่ทำให้การมีส่วนร่วมของเครือข่ายเกิดขึ้นจริงและต่อเนื่อง?
5. เครือข่ายของท่านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านใดบ้าง (สุขภาพ, กฎหมาย, สังคม ฯลฯ)?

2.3 การสร้างความไว้วางใจ

1. ท่านคิดว่าปัจจัยใดทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุและเครือข่ายต่างๆ เกิดความไว้วางใจและเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน?
2. โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถสร้างความไว้วางใจระหว่างเครือข่ายได้อย่างไร?
3. ตัวอย่างกิจกรรมหรือโครงการใดที่สะท้อนถึงความร่วมมือโดยอาศัยความไว้วางใจ?
4. หากเกิดความไม่ไว้วางใจหรือความขัดแย้ง เครือข่ายแก้ไขปัญหอย่างไร?
5. ท่านเห็นว่าความไว้วางใจมีผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายในด้านใดมากที่สุด?

2.4 การสื่อสารระหว่างเครือข่าย

1. ปัจจุบันโรงเรียนผู้สูงอายุและเครือข่ายใช้ช่องทางการสื่อสารใดบ้างในการติดต่อประสานงาน?
 2. การสื่อสารระหว่างเครือข่ายช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมืออย่างไร?
 3. มีอุปสรรคใดในการสื่อสาร และท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการสื่อสารในอนาคตอย่างไร?
 4. การสื่อสารระหว่างเครือข่ายเพียงพอและมีประสิทธิภาพหรือไม่?
-

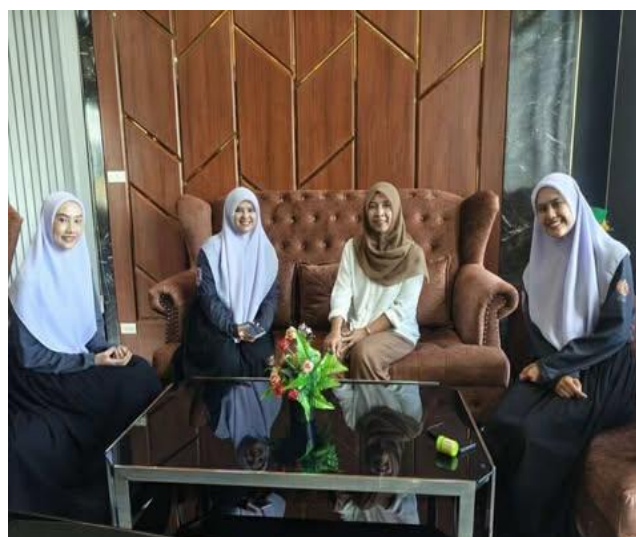
ขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ

ภาคผนวก ข.

รูปภาพประกอบการดำเนินงาน

ภาพผนวก ก.

ภาพสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัยคนที่ 1

ชื่อ-นาม : นางสาวนุรอุยนี้ มาหามะ

วัน/เดือน/ปีเกิด : 13 มกราคม 2547

ที่อยู่ : 125/1 หมู่ 2 ตำบลตะปอเยาะ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

ประวัติการศึกษา : ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่4 หลักสูตรรัฐศาสตร์บัณฑิต สาขาการปกครอง และกฎหมายมหาชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ประวัติผู้วิจัยคนที่ 2

ชื่อ-นามสกุล : นางสาวจิตติภรณ์ สดอปา

วัน/เดือน/ปีเกิด : 20 มีนาคม 2547

ที่อยู่ : 18/1 หมู่ 5 ตำบลแว้ง อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส

ประวัติการศึกษา : ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่4 หลักสูตรรัฐศาสตร์บัณฑิต สาขาการปกครอง และกฎหมายมหาชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ประวัติผู้วิจัยคนที่ 3

ชื่อ-นามสกุล : นางสาวซูฟิยะห์ ดอเลาะ

วัน/เดือน/ปีเกิด : 5 ตุลาคม 2546

ที่อยู่ : 190 ตำบลแว้ง อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส

ประวัติการศึกษา : ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่4 หลักสูตรรัฐศาสตร์บัณฑิต สาขาการปกครอง และกฎหมายมหาชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา